

Pohled učitelů základních škol na spolupráci školy a rodiny při výchovném působení na dítě

Romana Hájková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Romana Hájková**
Osobní číslo: **H13029**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Pohled učitelů základních škol na spolupráci školy a rodiny při výchovném působení na dítě**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovného působení na děti v rodině a ve škole a zkušeností současných učitelů s tímto výchovným působením.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2011. ISBN 9788096994403.

ČAPEK, Robert. Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4640-1.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

RABUŠICOVÁ, Milada. Škola a (versus) rodina. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 9. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2016

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou vztahů mezi učiteli a rodiči žáků základních škol a jejich vzájemnou spoluprací. Teoretická část pojednává o výchově ve škole a v rodině a nutnosti vzájemné provázanosti těchto dvou institucí. Především se zaměřuje na předpoklady a možnosti spolupráce školy s rodinou. Empirická část práce zkoumá pohled učitelů základních škol ve Zlínském kraji na tuto spolupráci. Zjišťuje především postoje učitelů k ní a způsoby, jež využívají pro navázání vztahů s rodiči žáků. Výsledek výzkumu má podpořit zájem učitelů vytvářet takové podmínky, které umožní aktivní zapojení rodičů žáka do výchovně vzdělávacího procesu.

Klíčová slova:

Škola, rodina, výchova, edukace, socializace, komunikace, učitel, spolupráce školy a rodiny, vztah učitel - rodič

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with issues concerning relationships between teachers and parents of primary school pupils and their cooperation. The theoretical part discusses upbringing in school and family and necessary connection of these two institutions. Primarily, it is focused on assumptions and possibilities of mutual cooperation between school and family. The empirical part examines the view of primary school teachers in Zlín region regarding cooperation. Mainly, it ascertains in what teachers see its significance and the ways they use to establish relationships with parents of pupils. Results of research intends to support teachers' interest to create such conditions which allow pupil's parents to become involved in educational process at school.

Keywords: School, family, upbringing, education, socialization, teacher, cooperation between school and family, teacher - parent relationship

Poděkování:

Děkuji tímto, PhDr. Haně Včelařové za vedení mé bakalářské práce. Její věcné rady a doporučení mi poskytly vodítka při psaní této. Děkuji také mým blízkým a rodině, kteří mě podporovali po celou dobu mého studia.

„Jsou toliko dvě strany politické na světě: strana poctivých a strana nepoctivých; poznáte a rozeznáte je podle toho, která školství podporují.“ Karel Havlíček Borovský

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ NA DÍTĚ JAKO PŘEDPOKLAD ROZVOJE JEHO OSOBNOSTI	12
1.1 VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ RODINY.....	14
1.2 VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ ŠKOLY	15
2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY	18
2.1 DŮVODY PRO SPOLUPRÁCI ŠKOLY S RODINOU.....	19
2.2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY NA POČÁTKU ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	21
2.3 ROLE RODIČŮ SMĚREM KE ŠKOLE	22
2.4 KOMUNIKACE MEZI ŠKOLU A RODINOU JAKO ZÁKLAD VZÁJEMNÝCH VZTAHŮ.....	24
2.5 PŘEKÁŽKY V NAVÁZÁNÍ VZTAHU S RODIČI ŽÁKŮ.....	26
3 BUDOVÁNÍ PARTNERSKÝCH VZTAHŮ MEZI ŠKOLOU A RODINOU	28
3.1 AKTIVITY ŠKOLY PRO PODPORU SPOLUPRÁCE S RODIČI	30
3.2 INSPIRACE V ALTERNATIVNÍM ŠKOLSTVÍ.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	38
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	38
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
4.3 VÝZKUMNÉ CÍLE	39
4.4 STANOVENÍ HYPOTÉZ A OPERACIONALIZACE PROMĚNNÝCH.....	40
4.5 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO SOUBORU A ZPŮSOB SBĚRU DAT	41
5 REALIZACE A PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	43
6 ZPRACOVÁNÍ A ANALÝZA DAT	45
6.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY VÝZKUMNÉHO SOUBORU	45
6.2 ZÁJEM UČITELŮ NAVÁZAT S RODIČI ŽÁKŮ BLIŽŠÍ SPOLUPRÁCI.....	48
6.3 PŘEKÁŽKY PŘI NAVAZOVÁNÍ SPOLUPRÁCE S RODIČI.....	53
6.4 PROSTŘEDKY, KTERÉ UČITELÉ PRO SPOLUPRÁCI S RODIČI POUŽÍVAJÍ.....	55
6.5 POHLED DOTÁZANÝCH UČITELŮ NA PŘÍNOSY SPOLUPRÁCE S RODIČI	60
6.6 ROLE RODIČŮ SMĚREM KE ŠKOLE	64
6.7 POSTOJ K VÝZNAMU SPOLUPRÁCE	68
6.8 TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ	71
7 INTERPRETACE DAT	74
8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	76
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	80
SEZNAM GRAFŮ	81
SEZNAM TABULEK	83
SEZNAM PŘÍLOH	84

ÚVOD

Jelikož rodina i škola jsou instituce, které se svým působením nejvíce podílí na utváření osobnosti jedince, je nutné, aby toto působení bylo pokud možno ve vzájemné shodě. V rodině člověk získává základní vědomosti, dovednosti, hodnoty, normy a postoje, na které dále navazuje výchovné působení školy. Funkce školy a rodiny se v mnoha oblastech prolínají a doplňují. Významná funkce obou dvou těchto institucí je funkce výchovná, pro jejíž plnění je velmi důležitá právě vzájemná kooperace.

Hodnota vzájemné spolupráce rodiny a školy spočívá především v její síle předcházet a řešit spoustu jiných problémů. Nejen že výrazně přispívá ke zlepšení školních výsledků dětí, preventivně působí na vznik rizikového chování a pomáhá intervenovat v situacích, jež si to vyžadují. Ale také značnou měrou přispívá k tvorbě pozitivního školního klimatu a k rozvoji vztahů mezi členy místní komunity, jejíž je škola součástí.

Ač se o tématu spolupráce školy s rodiči začíná mezi experty diskutovat již od počátku 90. let minulého století. Do popředí se dostává teprve v posledních letech, v souvislosti s nástupem rychlých společenských změn, které ovlivnily podobu i činnosti těchto dvou institucí. Nejen odborníci, ale i spousta učitelů a rodičů si začíná uvědomovat, že působení školy a rodiny nelze separovat, jak tomu bylo dříve. Naopak je nutné hledat způsoby vzájemné spolupráce a podpory. V posledních letech se na našem území objevuje stále více teoretických děl a empirických výzkumů, které se této problematice věnují. V praktické rovině však stále není spolupráce zcela ideální vlivem nedostatečné informovanosti učitelů. Jelikož se jedná o současný problém, nemají učitelé zkušenosti s jeho řešením. Východiskem je ukázat učitelům možnosti a konkrétní způsoby spolupráce s rodiči.

V České republice nalezneme pouze několik málo autorů, kteří tématu spolupráce školy s rodinou věnovali více než jednu kapitolu. Ve spoustě publikací je pouze zmíněn význam vzájemné spolupráce případně její přínosy. Není zde však již rozpracováno, jaká by měla být podoba této spolupráce, nebo jaké způsoby mohou učitelé využít pro navázání partnerského vztahu a kooperaci s rodiči. Podrobněji se tomuto tématu věnoval např. Stanislav Štech, který napsal několik významných příspěvků do jiných publikací a odborných periodik. Samostatnou publikaci s názvem Škola a (versus) rodina vydala v roce 2004 Milada Rabušicová. Ve spolupráci s dalšími autory v ní popisuje nejen teoretická východiska spolupráce školy a rodiny, ale také výsledky vlastního výzkumného šetření. Neopomenutelná je též kniha Roberta Čapka Učitel a rodič, ve které popisuje důvody pro spolupráci, její

přínosy, a v neposlední řadě konkrétní podoby spolupráce, jež můžeme pozorovat jak na našich tak zahraničních školách. Dále zde uvádí konkrétní způsoby, které mohou učitelé použít ve svém jednání s rodiči.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ NA DÍTĚ JAKO PŘEDPOKLAD ROZVOJE JEHO OSOBNOSTI

V první kapitole se budeme věnovat definici pojmu výchova a jejímu vlivu na utváření osobnosti lidského jedince. V podkapitolách rozebereme výchovu v konkrétních edukačních prostředích a to v rodině a ve škole. Rodina a škola jsou totiž přímí výchovní činitelé, kteří ovlivňují vývoj dítěte. Nesmíme opomenout, že pojem výchova se v české odborné sféře používá jak v širším tak v užším smyslu. Ve své práci používáme tento pojem jako ekvivalent k termínu edukace, tedy zajímá nás výchova v širším pojetí. Termín edukace k nám proniká ze zahraničí a zahrnuje v sobě jak výchovu v užším slova smyslu tak vzdělávání.

Nahrazení dvouslovného pojmu výchova a vzdělávání termínem **edukace** je vhodné především proto, že původní označení od sebe odděluje výchovu a vzdělávání a přitom vždy probíhají kontinuálně a vzájemně se prolínají. Edukace je mnohem širší pojem zahrnující v sobě jak výchovu, tak vzdělávání. Zdůrazňuje se též nutnost sjednocení české terminologie se zahraniční. (Průcha, 2013, s. 66)

Výchova je pojímána spoustou autorů různě a existuje mnoho jejích definic. Většina z nich se však shoduje na tom, že se jedná o záměrný společenský proces ovlivňování osobnosti vychovávaného vychovávajícím, s cílem dosáhnout dlouhodobých pozitivních změn ve všech jejích složkách. (Bakošová, 2005, s. 47; Kraus, 2008, s. 64; Průcha, 2006, s. 17; Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 345)

Asi nejlépe pojímá celou její šíři Ondrejkovič, který chápe výchovu jako:

- Morální a intelektuální výcvik
- Sociální techniku ovlivňování lidského jednání
- Záměrný a organizovaný přenos požadovaných dovedností a hodnot společnosti
- Interakční proces mezi vychovatelem a vychovávaným v určitém čase a prostoru
- Proces vědomé a řízené socializace. (Ondrejkovič, 1998 cit. podle Kraus, 2001, s. 56)

Výchova je nepochybně společenským jevem, během veškerých úvah o ní musíme brát na zřetel sociokulturní kontext, ve kterém probíhá. Koncepce výchovy v sobě vždy odráží celkovou úroveň společnosti, její ekonomickou vyspělost, ale i mezilidské vztahy. Tyto

vlivy vnějšího prostředí včetně výchovného působení se podílí na utváření osobnosti jedince. Lidé však nejsou pouze pasivními objekty, ale každý jedinec vědomě i nevědomě participuje na utváření svého sociálního prostředí. Jelikož se výchova podílí na utváření osobnosti jedince, podílí se též na utváření celé společnosti. Výchovné působení je jedním z klíčových předpokladů pro udržení sociální kontinuity dané společnosti. V tomto smyslu je dle Krause dokonce důležitější než právo. Výchova je totiž vlastní všem lidem kdežto v legislativních dokumentech se nevyzná každý. (Kraus, 2001, s. 41; 42)

Bakošová vyslovuje otázku: co má být cílem výchovy pro 21. století? Každá historická etapa se vyznačuje určitými znaky, které ovlivňují život celé společnosti a samozřejmě i výchovu. Dalo by se říci, že v dnešní společnosti dominuje pragmatičnost, kterou už dříve zdůrazňoval J. Dewey. V dnešní době není problémem nedostatek informací, lidé většinou vědí kde tyto informace hledat a jak s nimi nakládat. Výchova se nyní musí orientovat především na předávání morálních hodnot a etických principů. Výsledkem výchovy má být tedy kultivovaná osobnost, která zná své práva i práva ostatních a v souladu s nimi jedná. Z pohledu sociální pedagogiky jde především o výchovu samostatného jedince, jež vede plnohodnotný život. (Bakošová, 2005, s. 47;48)

Zamýšlíme-li se nad tím, jaké faktory utváří osobnost člověka, jedná se o širokou škálu různých příčin. Tyto faktory lze shrnout do tří základních oblastí: biologické dispozice, psychické dispozice a vlivy okolí. Váha, kterou přiřkládají odborníci těmto determinantům, se různí, trůfáme si však tvrdit, že působení prostředí na člověka má majoritní podíl v počátečních stádiích vývoje. V této souvislosti můžeme vzpomenout například případy tzv. vlčích dětí, které vyrůstaly mimo lidskou společnost a neosvojily si tudíž právě lidské schopnosti a vlastnosti (vzprímená chůze, řeč apod.). Význam sociálních vlivů je tak důležitý především z toho důvodu, že jej můžeme do jisté míry ovlivnit a to především výchovným působením. Nelze výchovu považovat za všemocnou jako například J. B. Watson, (který pronesl svou známou větu o tuctu dětí) ale je to právě ona, která se značnou měrou podílí na přeměně člověka z bytosti biologické v bytost sociální. Ovšemže člověk na svět nepřichází jako tabula rasa, ale výchovné působení je natolik silné, že můžeme hovořit o jeho určujícím vlivu na prožívání a jednání člověka.

1.1 Výchovné působení rodiny

Prostředí, ve kterém se jedinec poprvé setkává s výchovou, je zpravidla rodina. Rodina je bezesporu společenskou jednotkou, která má největší vliv na utváření osobnosti člověka. Chování všech členů domácnosti působí na psychomotorický vývoj dítěte již v jeho prenatálním stádiu. Jakožto instituce primární socializace předává dítěti normy, hodnoty, znalosti a způsoby chování, jež jsou nekriticky přijímány a silně internalizovány. Výchova v rodině poskytuje jakýsi základ pro rozvoj osobnosti. Je to právě rodina, která jedince vybaví pro jeho další život základními biologickými, sociálními i psychickými předpoklady. Dovolujeme si tedy tvrdit, že zkušenosti získané v orientační rodině člověka ovlivňují po celý jeho život.

Rodina je nejstarší společenská instituce, vytvářející určité sociální klima, formuje mezilidské vztahy, postoje jedince, dává základy jeho životnímu stylu a začleňuje ho do sociálních struktur. Rodinné prostředí výrazně ovlivňuje tělesný, psychický i sociální vývoj člověka od jeho narození až do dospělosti. Množství empirických výzkumů potvrzuje, že úroveň vzdělání rodičů, ovlivňuje vzdělávací výsledky jejich dětí. Rodina spolu se školou plní důležité funkce, které lze chápat jako komplementární. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 248;249)

Výchova v rodině se vždy odvíjí od školní a od společenské výchovy. V každém historickém období je nutné vychovat děti k ideám lásky, slušnosti, tolerance, dobra, přátelství a solidarity. Výchova v rodině by měla rozvíjet vztah k sobě samému a své rodině, vztah ke společnosti a lidem a vztah k přírodě. Výchova v rodině má u dítěte podporovat svobodu v rozhodování a zodpovědnost za své činy. (Bakošová, 2005, st. 90)

Možný hovoří o rodině jakožto o morfostatické instituci, jejímž cílem je vytvářet bezpečný prostor pro své členy, který je částečně oddělen od rychle se měnícího okolního světa. Není tím míněno to, že by snad rodina nepodléhala společenským změnám, ale to že i přes tyto změny její základní princip zůstává stejný. Stále se jedná o společenství příbuzných osob, mezi nimiž je zpravidla silné emoční pouto. Vývoj či pokrok rodina tedy nebrzdí, ale citlivě vyrovná změny ve svém okolí. (Možný, 2002, s. 13, Možný, 2008, s. 14;15)

Podoba současné rodiny a změny, kterými musela v průběhu historie projít, předznamenávají mimo jiné i způsob výchovy dětí v ní. Je naprosto evidentní, že v tradiční společnosti sledovala výchova dětí odlišné cíle, od těch, které si vytyčila ve společnosti dnešní. Vý-

voj rodiny je tedy součástí vývoje celé společnosti. Pro lepší zachycení obrazu dnešní rodiny, dále uvádíme některé důležité změny, jež rodina prodělala.

Struktura rodiny je oslabena, mizí více generační soužití a kontakt vnoučat s prarodiči je často omezen pouze na několik dnů v roce. Rodina už většinou nežije celá pospolu, ale setkává se pouze o svátcích, narozeninách apod. vliv individualismu se však nepromítá pouze do mezigeneračního spolužití, ale též do vztahu mezi rodiči. Stále více přibývá ne-sezdaných soužití či osamocených rodičů s dětmi. Sociální role uvnitř rodiny přestávají být tak silně vyhraněny, mizí tradiční pohled na muže jako živitele rodiny a ženy jako pečovatelky o domácnost. Dnešní společnost vyžaduje po obou partnerech, aby částečně zastávali role opačného pohlaví. V tradiční společnosti byl vstup do manželství a založení rodiny prostředkem pro legitimizaci sexu. Křesťanství v moderní společnosti přestává mít takový vliv na rodinný život lidí a pro legitimní partnerské soužití již není nezbytný sňatek. Tento trend ještě více posílil vynález antikoncepce, lidé se tak mohou oddávat sexu bez následků. Z čehož vyplývá také odsouvání početí dítěte do pozdějšího věku, nebo cílené nezakládání rodiny. (Kraus, 2001; Možný, 2008 s. 23)

Za nezbytné též považujeme zmínit změny v organizaci rodinného cyklu. Paradoxem je, že i když je založení rodiny odsouváno, prarodiče jsou většinou vzhledem k důchodové politice ještě stále zapojeni do pracovního procesu. Rodiče dětí tím přichází o výhodu pomoci prarodičů s výchovou dětí. Vzhledem k ekonomickým nákladům na rodinu, musí někdy matky nastoupit do zaměstnání co nejdříve po porodu. Děti jsou tedy do výchovných institucí umísťovány ve stále nižším věku. Čas, který dítě tráví mimo rodinu, se tak výrazně prodlužuje. (Kraus, 2001, s. 83)

Přes všechny historické proměny je rodina stále nepostradatelnou a nenahraditelnou institucí nejen pro dospělého člověka ale především pro dítě. Je nejvýznamnějším socializačním činitelem stojícím na počátku rozvoje osobnosti, který také do značné míry ovlivňuje. Lze tedy říci, že rodina je strukturovaný celek, jehož účelem a náplní je utváření relativně bezpečného prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí. (Kraus, 2008, s. 79; 80)

1.2 Výchovné působení školy

Stejně tak jako se vlivem vývoje společnosti mění rodina a její funkce. Proměňuje se též pohled na školu a vzdělávání. Požadavky kladené na školu a učitele v dnešním postmoderním světě značně stoupají. Vzdělávání musí pružně reagovat na všechny ekonomické, kul-

turní, technické a jiné požadavky. Výchova dětí se z rodin přesouvá do vzdělávacích institucí a děti zde tráví stále více času. Škola tedy přestává být místem pro pouhé předávání poznatků, ale musí se více soustředit na samotné výchovné a socializační působení. Socializačně výchovný proces započatý v rodině pokračuje právě ve škole a napomáhá dítěti zařadit se do širších sociálních skupin. Z těchto důvodů lze hovořit o stoupající zodpovědnosti role učitele. Nároky, kterým musí učitel vyhovět jak ze strany vedení školy, tak žáků či jejich rodičů jsou často protichůdné a vyvíjí tlak na sociální kompetence učitelů.

Sociální kompetence učitele zahrnují schopnost spolupracovat a aktivně se angažovat, přesvědčovat a působit na hodnotovou orientaci žáků. Důležitá je též schopnost názorně předvádět různé předměty nebo činnosti, objasňovat látku takovým způsobem, který je pro dítě pochopitelný a blízký. Učitel je zpravidla pro dítě autoritou, ke které vzhlíží a snaží se jí zalíbit, je tedy nezbytné, aby byl učitel dobrým vzorem a podporoval pozitivní stránky osobnosti dítěte. V každodenní školní praxi musí umět řešit konflikty spravedlivě a efektivně, zachovat si nadhled a umět uklidnit atmosféru. Nezbytné je též zmínit komunikační schopnosti. Učitel musí umět nejenom se jasně a přesně vyjadřovat, ale též aktivně naslouchat. Dobrý pedagog citlivě a individuálně přistupuje ke každému žáku a bere zřetel na sociální, ekonomické, etnické, mentální či jiné odlišnosti. (Bakošová, 2005, s. 122)

V České republice se **změny ve školství** začaly projevovat až po roce 1989, kdy se uvolnila politická dogmata a otevřel se prostor novým příležitostem a iniciativám. Je samozřejmostí, že transformace celého školského systému nemůže proběhnout ze dne na den ani z roku na rok. Proměna takové instituce, jakou představuje škola, je totiž vždy složitý a dlouhodobý proces. (Pol, 2007, s. 7) Největší změnu v oblasti vzdělávací politiky můžeme spatřovat v zavedení Rámcových vzdělávacích programů a Školních vzdělávacích programů. Tvorba ŠVP programů vychází z RVP pro příslušný stupeň vzdělávání, avšak umožňuje školám svobodně formulovat představy o nejvhodnější podobě vzdělávání, cíle metody a prostředky výuky. Tato struktura kutikulárních dokumentů poskytuje školám větší autonomii a prostor pro samostatný rozvoj.

Dnešní společnost od školy požaduje, aby vybavila žáky všeobecnými znalostmi a dovednostmi a obeznámila je se základními normami, hodnotami a vzorci chování v demokratické společnosti. Též se očekává, že škola bude přispívat k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji všech žáků, že bude rozvíjet jejich individuální kognitivní i emocionální potenciál a připravovat je na pracovní i osobní život. (Walterová a kol., 2010, s. 62)

Cíle školy tedy nevychází pouze z rozhodnutí vedení dané školy, ale musí vycházet ze společenských i individuálních potřeb. Zdůrazňuje se rovina osobnostního rozvoje a společenského začlenění jedince. Podpora fyzického, psychického a morálního rozvoje žáků je jedna z podstatných funkcí školy dnešní doby. (Walterová a kol., 2010, s. 70)

Pokud hovoříme o cílech školy, není vymezení této základní kategorie jednoduché, určité vysvětlení tohoto problému poskytuje Pol. Cíle škol jsou často formulovány pouze obecně jako např. harmonický rozvoj osobnosti, bohužel konkretizování těchto cílů je značně ne snadná záležitost. Nelze totiž při formulaci cílů vyhovět všem požadavkům a očekáváním, která na školu vztahují různí jednotlivci a skupiny. Vzniklo by totiž zadání výrazně různorodé, někdy dokonce vzájemně protichůdné či rozporné. Speciální ráz práce s cíli může být jedním ze zdrojů určité nejistoty postavení škol vůči veřejnosti. (Pol, 2007, s. 14)

Chce-li škola co nejlépe formulovat a naplňovat své cíle je nezbytné, aby byla napojena na vnější okolí. Činnost školy dnes není pouze záležitostí lidí, jež ve škole bezprostředně působí, ale podílí se na ní i aktéři z lokálního prostředí, jako jsou rodiče, zřizovatel či občané.

Jedna z nutností moderních škol je jejich otevřenost vnějšmu prostředí. Školy musí reflektovat a reagovat na různé požadavky a tlaky zvenčí. Škola totiž není instituce sama o sobě, ale je odpovědná za žáky, s nimiž pracuje a vykonává tak pedagogickou službu pro jejich rodiče. (Pol, 2007, s. 20)

Škola měla a má na rozvoj jedince obrovský vliv. Primární úlohou školy je odedávna zabezpečování vzdělávání. Dnešní doba však klade stále větší požadavky na aspekt výchovný. Ne, že by se o výchovném působení nehovořilo už dříve, vždyť jak pravil Komenský, školy jsou dílny lidskosti. Avšak i dnes se na tento důležitý fakt občas zapomíná a učitelé se někdy příliš soustředí na pouhý výklad učiva. (Přadka, 2004, s. 28)

Škola nemá žákům pouze předávat hotové poznatky, ale musí je naučit si informace vyhledávat, třídít, analyzovat je a orientovat se v dnešní informační společnosti. Poznání má vycházet ze zkušenosti a učitel je pro žáka koordinátorem a pomocníkem při jeho objevování.

2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY

V následující kapitole se budeme zabývat oblastí vztahů mezi školou a rodinou. Poskytneme zde odůvodnění proč je tak nezbytné, aby tyto dvě instituce vzájemně spolupracovaly, dále výčet toho, jak odborná literatura popisuje tyto vztahy na českých školách. Objasňujeme, jak důležité místo v činnostech pedagoga zaujímá navazování vztahů s rodiči žáků. Dále se snažíme vymezit důležitost rodičovské role směrem ke škole a způsoby, jakými mohou být rodiče školou vnímáni. V závěru kapitoly se zabýváme překážkami, kterým mohou učitelé při navazování kooperace s rodiči čelit.

Rodina i škola mají na vývoj osobnosti dítěte obrovský vliv. Pokud chceme posílit pozitivní edukační působení na děti, je nutné též posílit vztahy mezi rodinou a školou. Působení těchto dvou výchovných institucí by mělo být ve vzájemné shodě a oboustranně se podporovat. Vždyť přeci pro obě dvě by mělo být prvořadé blaho dítěte.

Posláním školy dávno není už jen vzdělávání a předávání poznatků, ale stále více vzrůstá potřeba výchovné a socializační funkce. Je vhodné, aby škola při plnění svého poslání spolupracovala s rodiči. Rodiče jsou ve své podstatě odběrateli služeb školy a je tedy na škole a učitelích, aby byli hlavními aktéry této spolupráce. (Bakošová, 2005, s. 146)

„Spolupráce s rodiči vytváří vzájemnou důvěru, odbourává strach i předsudky, podporuje toleranci a hodnotovou orientaci žáků, posiluje ochotu dětí aktivně se zapojovat do výuky a jejich radost z učení, zlepšuje podporu dětí při překonávání problémů, pomáhá eliminovat nejrůznější sociálně patologické jevy a negativní vlivy z prostředí, podporuje školu při realizaci jejího výchovného programu a je pro žáky modelem pro respektující a konstruktivní jednání s lidmi.“ (Čapek, 2013, s. 16;17)

Efektivnímu výchovně vzdělávacímu působení školy napomáhá oboustranný kontakt mezi učiteli a rodiči. V naší zemi se často ukazuje spolupráce školy a rodiny jako pouze formální a rodiče se podílí na školní výchově svých dětí jen minimálně. Největší participace se týká škol, jež se ve spolupráci s rodiči snaží o alternativní přístupy ke vzdělávání. Škola je schopna plnit své funkce správně pouze, pokud má podporu ze strany rodiny. Navázání fungující spolupráce samozřejmě není snadné, naopak se jedná o dlouhodobý a komplikovaný proces. Tato společná činnost se též podílí na utváření sociálních podmínek školy a ovlivňuje pozitivním způsobem třídní a školní klima. (Přadka, 2004, s. 29)

Podoba dnešních českých škol je dána historickou a sociální zkušeností, stejně tak jako její vztahy s rodiči žáků. Otevření škol rodičovské veřejnosti poskytuje prostor pro spolupráci, podporující edukační cíle školy. Společnost od současných škol požaduje, aby se uměly vyrovnat s pronikáním sociálně patologických jevů do škol, aby uměly zmírnit důsledky médií a reklamy a vychovávaly z dětí řádné občany. Školy tak musí posilovat svou etickou a ochrannou funkci což je nemožné bez podpory dalších sociálních institucí. (Walterová a kol., 2010, s. 71)

2.1 Důvody pro spolupráci školy s rodinou

Důvody pro spolupráci školy a rodiny jsou poměrně zřejmé, především jsou jimi žáci dané školy, děti svých rodičů. Rodiče mají právo podílet se na školní výchově svého dítěte, jsou to totiž oni, kteří nesou za rozvoj osobnosti dítěte zásadní odpovědnost. Jsou to oni, kteří vybírají školu, kam budou své potomky posílat. Rodiče a učitelé jsou si v tomto ohledu rovni, učitelé jako experti na vzdělání a rodiče jako experti na své dítě. V této podkapitole se pokusíme vymezit nejčastější důvody pro rozvoj partnerských vztahů mezi školou a rodinou dle odborné literatury.

Dle Čapka mohou sami rodiče svou aktivitou směrem ke škole přispět ke školnímu úspěchu či neúspěchu svého dítěte. Poukazuje na výsledky mnoha výzkumů, které potvrzují, že žáci, jejichž rodiče se školou aktivně spolupracují, mají ke škole a vzdělání pozitivnější postoj a dosahují lepších školních výsledků, než žáci, jejichž rodiče se nezapojují. (Čapek, 2013, s. 16)

Nad tímto tvrzením však lze polemizovat. Rodič totiž vždy hodnotí školu a učitele především podle toho, jak působí na jeho dítě. Lze tedy předpokládat, že pokud je dítě ve škole spokojené a daří se mu dosahovat úspěchu, jsou tedy jeho rodiče mnohem otevřenější a nakloněnější ke spolupráci se školou. V opačném případě, pokud rodič vidí, že je dítě ve škole nešťastné a od učitelů se na něj dovídá pouze kritiku, nemá ke škole pozitivní vztah a zájem s ní spolupracovat. Školní výsledky dětí jsou více než se vztahy mezi školou a rodinou spojovány se socioekonomickým statusem rodiny. Jak uvádí Rabušicová socioekonomický status rodiny je obvykle vymezován na základě vzdělanostní úrovně a profesního statusu rodičů. Lze tedy předpokládat, že čím vzdělanější jsou rodiče, tím vzdělanější budou jejich děti. (Rabušicová, 2004, s. 23)

O nutnosti spolupráce školy s rodinou není pochyb. Škola však dle mnoha výzkumů zůstává uzavřenou a neprůhlednou institucí. Organizátorem vzájemných kontaktů by však měla být vždy škola, která jako první vymezí formy spolupráce a dělbu odpovědnosti. Rodiče tedy mohou mít někdy, pocit, že je učitelé ve škole nechtějí. Snahy o prohloubení této spolupráce jsou patrné především z množství projektů, programů a hnutí, které otevírají školu vlivům rodiny. (Štech a Viktorová in Kollarikova, 2010, s. 78;79)

Názory na to proč, je tak důležité zapojovat rodiny do života školy jsou mezi českými odborníky do jisté míry podobné, avšak najdeme zde i drobné odlišnosti. Proto jsme se dále rozhodli uvést dva vzájemně se doplňující přístupy.

Teoretická východiska pro zapojení rodičů do chodu školy jsou dle Rabušicové především tato:

1. rodičovská práva, rodiče nesou za dítě primární odpovědnost, proto mají právo podílet se též na jeho školní výchově.
2. fakt, že rodiny mají největší vliv na vývoj dětí. Takže pokud jsou doma a ve škole postoje k edukaci podobné, mohou se navzájem posilovat a naopak.
3. princip občanské participace. Občané v demokratické společnosti mají právo se svobodně vyjadřovat a zapojovat do záležitostí komunity, do které škola patří. (Rabušicová, 2004, s. 14)

Podobné argumenty pro rozvoj vztahů mezi školou a rodinou uvádí Čapek:

1. rodiče mají právo se zapojovat do chodu školy, kterou pro své dítě vybrali. Záleží právě na rodičích, zda posílí školní edukaci či nikoli
2. mezi rodiči a učiteli je rovnocenný vztah a rodiče by měli být výchovnými partnery školy.
3. Spolupráce přináší prospěch všem stranám škole, dětem i rodině. Především rodiče musí cítit, že jejich zapojení do školního vzdělávání nepřináší užitek jen dětem, ale i jim samotným. (Čapek, 2013, s. 16)

Odborníci zabývající se kooperací školy s rodinou, se snaží zajistit otevřenost škol rodičovské veřejnosti, vytvořit atmosféru pro otevřený dialog mezi rodiči s učiteli, naučit se vzájemně naslouchat a respektovat vzájemné potřeby a přání ve prospěch dítěte. Cílem spolupráce školy s rodinou má být plnění těch funkcí rodiny a školy, jež mají výchovně-vzdělávací charakter. Obsahem sociálně pedagogické práce školy s rodinou může být vzdě-

lávání rodičů, řešení pedagogických situací, vztahů mezi učiteli a dětmi a dětmi navzájem. (Bakošová, 2005, s. 146 - 148)

2.2 Spolupráce školy a rodiny na počátku školní docházky

O významu spolupráce učitelů a rodičů se hovoří často především v souvislosti se začátkem školní docházky, kdy tyto vztahy teprve vznikají.

Vstup dítěte do školy znamená nejen pro něj ale i pro jeho rodiče zatěžkávací zkoušku. Dítě se zde neučí pouze novým znalostem, ale též novým sociálním vztahům a rolím. Vstupem do školy jedinci začíná období tzv. druhé socializace. Tato druhá socializace se však netýká jen dítěte, ale i jeho rodičů. Ocitají se v nové sociální roli v roli rodičů školou povinného dítěte. Zvládnutí této rodičovské role značně ovlivňuje průběh školní socializace jeho potomka. (Štech, Viktorová in Kollarikova, 2010, s. 70;71)

Většina rodičů má zájem o to, aby bylo jejich dítě ve škole úspěšné, část z nich si ale není jistá v tom, jak se má s dětmi do školy připravovat. Tato domácí příprava má však určující charakter. Pro výkon žáka při výuce je velmi důležité to, v jaké míře a kvalitě mu rodiče mohou poskytnout radu a pomoc při učení. (Štech in Beran a kol. 2000, s. 9)

Školní úspěšnost dítěte v nižších ročnících se odvíjí zejména od pomoci rodičů se školní přípravou. Změny související s nástupem do první třídy, nezahrnují pouze úpravy režimu dne, ale též komplikovanější změny, související s tím, že se rodiče musí dítěti věnovat jinak než doposud. Musí se s ním učit, pomáhat s přípravou pomůcek a úkolů. Těsná spolupráce učitele s rodiči má zásadní význam zejména na počátku školní docházky. Pokud nejsou rodiče zainteresováni na školním životě svého dítěte, má žák většinou ve škole potíže, nenosí pomůcky, úkoly a jeho výkon je ve srovnání s jinými žáky nízký. (Franclová, 2013, s. 23, Štech, Viktorová in Kollarikova, 2010, s. 70)

Rodiče sice očekávali, že budou muset dětem s přípravou do školy pomoci, často však mohou být zaskočeni rozsahem a náročností této povinnosti. Nejsou si jistí, zda postupují správně a stejně jako učitel. Mohou se též dopouštět pedagogických chyb, které efektivitu domácího učení značně snižují. Důvěra mezi učitelem a rodiči je základem komunikace, učitel žáků v prvních ročnících by si měl být vědom těžkostí, které rodičům nástup dítěte do školy může způsobovat, z tohoto důvodu by měl být jejich poradcem a pomocníkem v adaptaci na nové prostředí. (Franclová, 2013, s. 26; 27)

Úzká kooperace a oboustranná komunikace školy a rodiny, může nejen pomoci rodičům zvládat tuto nelehkou roli, ale má mnohé jiné pozitivní důsledky, které jsme již zmiňovali. Proto dnes dochází ke snahám o prohloubení této spolupráce.

2.3 Role rodičů směrem ke škole

Pohledy na to v jakém vztahu by měli být rodiče se školou, se značně rozcházejí. Jednotliví autoři, věnující se tomuto tématu uvádí rozličné způsoby chápání role rodičů. Názory na dělbu odpovědnosti mezi školou a rodinou se liší též mezi pedagogy i rodiči.

Dnešní společnost poskytuje větší volnost rodičům v rozhodování, kterou školu pro své dítě zvolí. Je tedy pouze na nich, podle jakých kritérií školu vybírají, investují tím totiž do budoucnosti svých dětí. Déle jsou rodiče i ze strany škol stále více vyzýváni k tomu, aby určitým způsobem zasahovali do dění ve škole. Dalším velmi důležitým faktorem moderní doby, který ovlivňuje postavení rodičů je expertizace. Nejrůznější odborníci přebírají od rodičů jejich celistvou odpovědnost za dítě. Pedagogové, psychologové, lékaři apod. stále více zasahují do situací rodin. Z těchto změn tedy vyplývá rozpor v tom, že rodičům je dávana větší odpovědnost za školní socializaci svého dítěte, ale na druhou stranu je z vnějšku omezována ve svých výchovných kompetencích. (Štech in Beran a kol., 2000, s. 6;7)

Rodiče žáků jsou z pohledu učitelů chápáni těmito čtyřmi možnými způsoby:

1. Rodiče jako klienti školy – rodiče jsou chápáni jako zákazníci a školy jako poskytovatelé edukační služby. Tento princip vychází z možnosti výběru školy rodiči žáků. Pokud služby, které daná škola poskytuje, rodičům nevyhovují, mají možnost umístit své dítě do jiné školy. Z tohoto důvodu v této roli rodiče příliš aktivní nejsou.
2. Rodiče jako partneři školy – tento přístup vychází z principu rovnosti mezi učiteli a rodiči a z možnosti oboustranného obohacení. Pro práci učitelů mohou být pohledy a připomínky rodičů velmi přínosné, protože jsou to oni, kdo nejlépe znají své dítě.
3. Rodiče jako občané – vztah mezi rodiči a školami je obdobný jako vztah mezi občany a jakoukoliv jinou společenskou institucí. Občanská participace je dána na dvou základních úrovních. Za prvé jde o možnost občanů podílet se na veřejné politice, za druhé o jejich možnost podílet se na rozvoji místní komunity.
4. Rodiče jako problém – jedná se o tradiční přístup k rodičům, který vychází více z praktických zkušeností než z teoretických koncepcí. Jako problém mohou učitelé

chápat následující typy rodičů. Nezávislí rodiče, kteří se školou nemají velký zájem komunikovat. I když rodiče školu tolerují, hodnoty předávané školou a rodinou se mohou rozcházet a činit tak určité problémy ve školní socializaci dítěte. Další skupina bývá běžně nazývána jako rodiče špatní, kteří nejeví zájem o výchovu a vzdělávání svých dětí. Tito rodiče často školu v jejím působení příliš nepodporují a na domácí přípravě svých dětí se podílí jen minimálně. Může jít o rodinu problémovou, kulturně odlišnou, ale též rodinu bez sociálních kompetencí, tolik nezbytných pro plnění rodičovské role. V některých případech mohou být jako problémová chápání i rodiče příliš horliví, kteří pro učitele představují určitou časovou zátěž, ale též ohrožení jejich profesionality. (Šedřová in Rabušicová, 2004, s. 33 – 39)

Holeček hovoří o nejrůznějších typech rodičů dle následujících tří kritérií. Prvním je zájem o dítě, na jedné straně se můžeme setkávat s rodiči nezodpovědnými nebo na druhé straně s rodiči přehnaně starostlivými. Dále lze rodiče rozdělovat podle postoje k neúspěchu svých dětí od tvrdých a trestajících přes chápavé a spravedlivé až po rodiče ospravedlňující své děti. Posledním kritériem je vztah rodičů ke škole a k učitelům. Někteří rodiče učitele uznávají pro jeho profesionální kompetence a podílejí se na školní přípravě svých dětí, jsou zde však i takoví, které školní příprava svých dětí příliš nezajímají, nebo mají dokonce ke vzdělávání negativní postoj. (Holeček, 2014, s. 130)

Vztah učitelů a rodičů lze také chápat podle toho, jakou odpovědnost hrají jednotlivé strany ve výchově dítěte. Z tohoto úhlu pohledu vymezuje **Epsteinová tři roviny možných vztahů mezi rodiči a učiteli:**

1. Dělbá odpovědností školy a rodiny – škola a rodina má dle tohoto pohledu rozdílnou funkci v edukaci dětí. Vzdělání v rodině a škole má probíhat zvlášť a každá z těchto institucí má odpovědně plnit své poslání. Rodiče dle tohoto pohledu nejsou ve škole příliš vítáni, což vede k nesoudržnému působení, nepochopení a konfliktům mezi rodiči a učiteli.
2. Sdílení odpovědností školy a rodiny – jedná se o opačný přístup vycházející z toho, že obě dvě tyto instituce jsou odpovědné za socializaci, výchovu a vzdělávání dětí. Učitelé a rodiče sledují stejné výchovné cíle a vědí, že pro jejich efektivní naplnění musí spolupracovat. Tento přístup se vyznačuje vzájemnou podporou, oboustrannou komunikací, tolerancí a snahou o nalezení kompromisu.

3. Postupná odpovědnost školy a rodiny – vychází z toho, že výchova ve škole navazuje na výchovu v rodině. Kritické období ve vývoji dítěte je přechod z rodinného prostředí do formálního vzdělávání. To jaký postoj si ke vzdělání utvoří na počátku školní docházky, ho bude provázet celý jeho další život. Proto rodiče i učitelé mají zájem vytvořit co nejlepší podmínky pro edukaci dětí. (Epstein, 2011, s. 26, 27)

Předchozí dělení vyjadřuje spíše pohled aktérů na možné rozdělení odpovědnosti mezi nimi. Jde tedy o vzájemné postoje učitelů a rodičů. Tyto vzájemné postoje se následně odrážejí na praktickém způsobu jejich spolupráce. Epsteinová dále uvádí několik úrovní, vyjadřujících míru zapojení rodičů do školního života. Tyto úrovně jsou seřazeny vzestupně a každá škola by měla usilovat o dosažení co nejvyššího **stupně zapojení rodičů**:

- plnění základních rodičovské odpovědnosti spojené s výchovou dítěte a jeho příznivým vývojem
- komunikace rodičů se školou o výsledcích vzdělávání svého dítěte
- dobrovolná pomoc škole při organizaci různých vzdělávacích či volnočasových akcí
- zapojení rodičů do domácí přípravy dětí
- zapojení rodičů do rozhodování o záležitostech týkajících se chodu školy
- zapojení celé školy včetně žáků a jejich rodičů do záležitostí týkajících se místní komunity (Epstein, 2011, s. 46)

Rodiče nejsou homogenní skupinou a nelze tedy na všechny pohlížet stejně. Tak jako se dnes uplatňuje individuální přístup ve vzdělávání ke každému žákovi, je také nutné individuálně přistupovat i k jeho rodičům. Učitel tedy musí nejprve poznat své žáky a jejich rodiče a v návaznosti na to s nimi navazovat kontakt.

2.4 Komunikace mezi školou a rodinou jako základ vzájemných vztahů

Sociální komunikace je základem veškerých mezilidských vztahů. Bez komunikace se člověk neobejde, díky ní může sdělovat a získávat informace, zkušenosti, představy i emoce. Jak je všeobecně známo nelze nekomunikovat.

Komunikaci lze zjednodušeně vysvětlit jako přenos informací mezi vysílačem (řečníkem a přijímačem (posluchačem)). Toto zjednodušené pojetí však nelze zcela aplikovat na mezilidskou komunikaci. Posluchač do komunikace vkládá svá očekávání a představy ještě před

tím než bude něco řečeno. Naopak mluvčí má vždy určitý záměr, snaží se posluchači sdělit svůj postoj, motivovat ho či dokonce ovlivnit. A především informace neproudí pouze od vysílače k přijímači. Mezilidská komunikace se vyznačuje zpětnou vazbou, můžeme tedy hovořit o nepřetržitém komunikačním řetězci. (Mareš, Křivohlavý, 1995, s. 15;16)

Komunikace je podstatou veškerých sociálních vztahů. Předpokladem pro navázání fungujícího vztahu mezi školou a rodinou je fungující komunikace.

Vzájemná komunikace školy a rodiny se vyvíjí postupně od první do deváté třídy. Přičemž největší důraz na tuto komunikaci je právě na prvním stupni. První krok však vždy musí učinit škola. Jakožto veřejná instituce určuje způsob a obsah vzájemných kontaktů. (Štech, Viktorová in Kollariková, 2010, s. 80)

Způsoby komunikace mezi školou a rodinou můžeme dělit podle míry zprostředkovanosti na osobní komunikaci (individuální konzultace, třídní schůzky apod.), méně přímou (telefonický kontakt, e-mail) a nepřímou komunikaci (vzkazy v žákovské knížce, informace od dítěte). (Štech, Viktorová in Kollariková, 2010, s. 78)

Z výzkumného šetření týmu odborníků vedeného Miladou Rabušicovou, které bylo realizováno v roce 2002, vyplývají jako nejčastější formy komunikace s rodiči třídní schůzky, které se konají však jen několikrát do roka a již zmiňované záznamy v žákovských knížkách. (Šed'ová in Rabušicová, 2004, s. 72;73)

Nepřímá komunikace prostřednictvím dítěte se jeví jako nejméně vhodná, ale nejčastěji využívaná forma. Nejen že dítě nemá být zatěžováno předáváním vzkazů mezi rodiči a učiteli, ale navíc může tyto informace zkreslit, či v krajním případě zneužít. Rodiče se dívají na školu především pohledem svého dítěte, je tedy velmi důležité jak se žák o škole vyjadřuje doma, nelze však z jeho výpovědí vyvozovat závěry. Je tedy nezbytný pravidelný kontakt učitelů s rodiči, aby nedocházelo ke zkreslení informací a nedorozumění. (Štech, Viktorová in Kollariková, 2010, s. 82)

Čapek popisuje určitá úskalí komunikace mezi rodiči a učiteli. Ke zkreslení komunikace může dojít v důsledku odlišného chápání kontextu. Učitel může mít jiné důvody a cíle rozhovoru než rodič, též jednotlivým obsahům sdělení může každá strana přikládat jinou váhu, to co je nejdůležitější pro rodiče, může být učitelem vnímáno jako pouze okrajové. Učitelé by měli pamatovat na naučené komunikační vzorce. Pokud v pedagogické komunikaci převažují poučování, příkazování a úkolování žáků, mohou se tyto znaky vyskytovat

těž v komunikaci s rodiči. Této chybě je velmi důležité se vyvarovat, protože jedná-li učitel s rodiči jako s žáky, ztrácí tím důvěru v jejich očích. (Čapek, 2013, s. 131 – 133)

Aby bylo jednání s rodiči efektivní, musíme ho vést v pozitivním duchu a dávat najevo zájem o příznivý vývoj osobnosti žáka. Ne méně důležitá je i schopnost aktivního naslouchání a umění citlivě pokládat otázky.

Pro komunikaci s rodiči je vždy nutné vymezit si určitý čas. Rozhovory by měly probíhat v poklidné atmosféře a v soukromí. Je nutné vše formulovat jasně a co nejpřesněji a snažit se nic nevynechat, aby nedocházelo ke zkreslení informací. Při komunikaci s rodiči je vždy nutné volit vhodná slova, nepoužívat slova příliš emocionálně nabitá, ale spíše neutrální, vyhýbat se nálepkování a hodnocení. Učitel nikdy nesmí vynášet soudy o tom, jaké dítě je nebo jaké by mělo být, může maximálně popisovat projevy jeho chování. Velmi důležité je dítě pokud možno před rodiči chválit, dobrý učitel vidí na každém žaku něco pozitivního. Pokud má žák ve škole nějaký problém, měl by učitel vyjádřit víru v jeho zlepšení a citlivě rodičům pomoci při jeho řešení. (Čapek, 2013, s. 143, Holeček, 2014, s. 133, Štech in Beran, 2000, s. 17)

2.5 Překážky v navázání vztahu s rodiči žáků

Učitelé i rodiče pokládají vzájemnou spolupráci za důležitou a přínosnou, ale i přes to je navázání fungujících vztahů poměrně složitou záležitostí.

Výzkum, který v devadesátých letech realizovali Rabušicová a Pol, ukazuje na dva základní problémy v oblasti navázání vztahů s rodiči. Prvním je určení komunikační strategie. Učitelé často postrádají zpětnou vazbu a tato komunikace je tedy jednosměrná a nenalézají prostředky pro navázání efektivní komunikace. Dále je nutné společně s rodiči definovat co je to zájem dítěte. Rodiče i učitelé ho mohou chápat odlišně, což vede k nesouladu v jejich výchovném působení. Tato shoda se jeví jako jednodušší na prvním stupni, kdy obsahem komunikace není pouze prospěch dítěte ale i výchovné strategie při práci s dítětem. (Rabušicová a Pol, 1996, cit podle Čapek, 2012, s. 63)

Dalším často skloňovaným důvodem proč není snadné navázat s rodiči kontakt je čas. Časová struktura vyučování je jasně a přesně stanovena a učitel ji musí respektovat. Jejich další aktivity jsou taky vytlačovány pouze do přestávek a času před a po vyučování. U učitelů se tak může objevovat pocit, že mají at' už ze subjektivního či objektivního hlediska málo času na aktivity týkající se chodu školy či spolupráce s rodiči. „Obecně se tak konsta-

tuje, že školy trpí nedostatkem času pro neformální interakce, což znesnadňuje možnosti adekvátně školy vést, řídit a spravovat, vytvářet v nich spolupráci a rozvíjet pocit vzájemnosti.“ (Pol, 2007, s. 17)

Nedostatek času bývá udáván též jako důvod, proč je pro rodiče problém se do užších vztahů se školou zapojovat. Účastnit se školních akcí či dokonce pomáhat s jejich organizací může rodičům činit potíže vzhledem k jejich pracovním povinnostem. Velmi výrazné je též riziko exkluzivity. Úzká skupina rodičů, která se podílí činnostech školy, většinou v očích učitelů značně stoupá. Mohou tak být znevýhodněny ostatní děti, jejichž rodiče nemají se školou tak blízký vztah. Dalším velmi významnou překážkou ve vztazích mezi školou a rodiči je nepřipravenost učitelů do těchto vztahů vstupovat. Učitelé se během svého studia připravují na práci s dětmi, nemusí tedy vědět jak přistupovat k dospělým. Učitelé jsou v komunikaci s rodiči nejistí a mnohdy nevědí jaké metody pro aktivizaci rodičů využít. Tuto situaci se snaží alespoň částečně řešit programy pro další vzdělávání učitelů. (Trnková in Rabušicová, 2004, s. 65 – 68)

Holeček upozorňuje na důležitost základních percepčních chyb při vnímání druhých, které samozřejmě vstupují i do utváření vzájemného dojmu mezi rodiči a učiteli. Na tyto psychologické aspekty jednání s druhými se často zapomíná a to i přes to že tvoří základnu oboustranné interakce. Podle teorie základní atribuční chyby má každý člověk tendence připisovat úspěch vlastním schopnostem a snaze, kdežto neúspěch přisuzuje vnějším činitelům. Takže vztáhnuto na školní prostředí, pokud žák ve škole zažívá neúspěch, učitel často vidí příčinu v rodině a naopak rodič může vinit školu ze špatné výuky. Na druhou stranu pokud se dítěti ve škole daří, rodiče tento úspěch přisuzují sobě a učitelé též sobě. Pochopitelně nelze říci, že tato atribuce platí plošně, ale jedná se spíše o jakousi tendenci v sociální percepci. Je tedy nezbytné, aby učitel na možnost podlehnutí základní atribuční chybě pama- toval a snažil se být co nejvíce objektivní. (Holeček, 2014, s. 131;132)

Ač není navázání kooperace s rodiči často snadné, její přínosy pro všechny strany dozajista převýší tyto těžkosti. V následující kapitole popisujeme některé možnosti, jimž se mohou učitelé inspirovat, chtějí-li docílit harmonických vztahů mezi školou, žáky a rodiči.

3 BUDOVÁNÍ PARTNERSKÝCH VZTAHŮ MEZI ŠKOLOU A RODINOU

V následující kapitole se budeme zabývat konkrétní podobou spolupráce školy a rodiny dle odborné literatury. Nejprve se pokusíme vymezit obvyklé formy spolupráce, které vychází z tradičních vztahů mezi školou a veřejností a naše školy je používají nejdéle a nejčastěji. Dále se pokusíme popsat, jaké další varianty pro posílení těchto vztahů mohou školy využít. Spousta nových možností k nám proniká ze zahraničí, inspiraci též lze hledat v alternativním školství.

Klíčové rysy tradičních vztahů učitelů s rodiči v českých školách charakterizuje Štech. Hovoří o určité separaci školy od rodiny. Učitelé a rodiče se setkávají jen ve vymezeném čase a setkání mimo tento vymezený čas probíhají často z negativních příčin. Hlavním znakem těchto setkání bývá formálnost, i když škola pořádá více oficiálních setkání s rodiči. Rodiče stále zůstávají v pasivní roli. Komunikace mezi školou a rodinou je ve velké míře jednosměrná. Rodiče nejsou příliš aktivní, a pokud aktivní jsou, může to být někdy dokonce na škodu. Učitelé nemusí být na přílišnou angažovanost ze strany rodičů připraveni. Zdůrazňuje též úkolování rodičů ze strany školy. Především se po rodičích požaduje, aby dohlíželi na domácí přípravu dítěte, případně mu s učením pomohli. (Štech in Beran, 2000, s. 12;13)

Spolupráce školy a rodiny je dnes již považována za samozřejmost, avšak situace na českých školách je poněkud odlišná. Učitelé si často neuvědomují jak důležitou roli v socializačním a edukačním procesu hrají pro své žáky a veškerou odpovědnost za vývoj dětí přisuzují rodičům. Z výzkumu realizovaného v roce 1994 vyplynulo, že 2/3 rodičů nemají zájem vstupovat do bližšího kontaktu se školou a učitelé tento fakt hodnotí jako pozitivní. Učitelé to považují za respektování vlastní profesionality. Spolupráce s rodiči je vítaná pouze tehdy, vznikne-li nějaký problém. (Štech in Beran a kol., 2000, s. 3;4)

Důraz není kladen na funkci školy nebo rodiny ale na jejich vztah a sdílenou odpovědnost. Rodiče i učitelé mají podobné výchovné cíle, vzájemně komunikují a kooperují při jejich dosahování. Důležité je zmínit postoj učitelů směrem k rodičům. Rodiče jsou považováni za spolupracující, pokud vyslechnou a akceptují připomínky učitele a realizují jeho doporučení. Základem jakékoliv spolupráce je respekt a tolerance, díky které jsou obě strany schopny kompromisu a vyjednávání. (Štech in Beran, 2000, s. 14)

Podoba spolupráce s rodiči žáků je značně rozdílná v každé škole ale i v každé školní třídě. Záleží totiž především na osobnosti učitele jak velký je jeho zájem a snaha rodiče vtáhnout do školního prostředí.

Například někteří učitelé považují za předpoklad efektivní edukace provázanost školy a rodiny, míra spolupráce v jejich třídách je tak značně vysoká a vztahy s rodiči jsou silné, otevřené a partnerské. Jiní učitelé však můžou mít strach ze ztráty své vlastní profesionality a přetrvává u nich pocit, že kompetence školy a rodiny a mají být odděleny. Nepodnikají tedy žádné aktivity vedoucí k zapojení rodičů do chodu školy. (Epstain, 2011, s. 38)

Často se dnes hovoří o tzv. klientském a partnerském přístupu rodičů ke škole. Jako klient je rodič vnímán školou i sám sebou. Škola vykonává v určitém slova smyslu službu pro rodiče, měla by tedy respektovat jejich přání a zájmy. Rodiče jsou zároveň chápáni jako partneři učitelů při výchově dětí, za kterou obě skupiny nesou svou část odpovědnosti. (Čapek, 2013, s. 14, Rabušicová, 2004, s. 33)

Způsoby pro vztah partnerského vztahu s rodiči

Pokud mají školy snahu navázat s rodiči žáků partnerský vztah, musí udělat první krok a pro tento vztah vytvořit podmínky. Nejen že je nutností rodiče informovat o tom, jak se jejich dětem daří ve škole, je také třeba jim vysvětlit jaké prostředky, metody a formy edukace škola používá, dát jim možnost pozorovat chod školy, nahlédnout do výuky. Čím více mají rodiče informací o výchově svých dětí ve škole a organizaci práce v této instituci, tím lépe se do ní mohou zapojovat. Rodiče mohou pomáhat při množství školních i mimoškolních akcí, asistovat pedagogům ve výuce, či dokonce sami vést zájmové kroužky pro děti. V návaznosti na předchozí by rodiče měli též spolurozhodovat o organizačních záležitostech školy, podílet se na tvorbě ŠVP a jiných dokumentů. (Trnková in Rabušicová, 2004, s. 53;54)

Pro snazší navázání spolupráce s rodiči Čapek doporučuje učitelům především profesionální přístup. Učitel musí být fundovaným odborníkem na výchovu a vzdělávání dětí moderním způsobem, umět je nadchnout a aktivizovat. Pokud je dítě ve škole spokojené, přenáší tento svůj postoj na rodiče, kteří si tak učitele váží pro jeho pedagogické dovednosti. Dále je nutné komunikaci s rodiči vést vždy v přátelském a pozitivním duchu. Učitel musí mít a dávat najevo kladný vztah ke všem žákům, brát na zřetel individuální vlastnosti. Informace by měly plynout oběma směry průběžně během celé školní docházky. (Čapek, 2012, s. 18;19)

Budování důvěrného vztahu s rodiči pomáhá, když škola organizuje množství akcí pro rodiče, které jim umožňují podívat se a zapojit se do školního dění. Rodiče tak získávají pocit, že jsou pro školu důležití a také tím vzrůstá možnost neformálního kontaktu učitele s rodiči.

3.1 Aktivity školy pro podporu spolupráce s rodiči

Jak již jsme zmiňovali výše, iniciátorem vzájemných vztahů mezi školou a rodiči musí být vždy škola. Škola sama si určuje svou míru otevřenosti rodičovské veřejnosti. Škola je státní organizací, která má podmínky a prostředky pro realizaci aktivit podporujících vzájemnou spolupráci. Kdežto rodič jako jednotlivec má často tendence nevyčnívat z řady, i když má právo vyjádřit své návrhy a připomínky, hlas jedince často nebývá slyšet. Jako sociální skupina rodiče vystupovat také nemohou, především ne z počátku. Každá rodina totiž vnímá výchovu a vzdělávání poněkud odlišným způsobem, navíc se rodiče mezi sebou často neznají, proto je nemožné aby sjednotili své požadavky a předali je škole.

Nejprve se budeme zabývat nejčastějšími způsoby, jimiž jsou rodiče zapojováni do chodu školy. Učitelé se se všemi rodiči nejčastěji setkávají jen na třídních schůzkách. A do organizačních a správních záležitostí jsou zapojeni pouze rodiče ze školské rady.

Třídní schůzky

Třídní schůzky jsou zpravidla nejčastější formou osobního kontaktu učitele s rodiči a mají především informativní charakter. Problémem je, že způsob jakým učitelé realizují třídní schůzky je často zastaralý a neefektivní.

Třídní schůzky by neměly být chápány pouze jako způsob, jak rodičům předat sdělení o prospěchu a chování jejich dítěte, případně o pomůckách, výletu nebo školních obědech. Měly by být považovány za šanci pro učitele, jak co nejlépe prezentovat nejen práci svých žáků, ale i sebe samotného a činnost celé školy. Bohužel učitelé i rodiči jsou třídní schůzky vnímány více jako nutné zlo, než příležitost pro navázání spolupráce. (Čapek, 2013, s. 90;91, Rabušicová, 2004, s. 75)

Školské rady (dříve Rady Škol)

Povinnost zřizovat školní rady mají školy až od roku 2004, kdy bylo zřízení tohoto správního orgánu ustanoveno jako povinné dle č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním

středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). V radě škol jsou zastoupeni zaměstnanci, zřizovatelé, zákonní zástupci žáků eventuálně zletilí žáci školy. V jejich kompetencích je schvalování rozpočtu a výsledků hospodaření, schvalování výroční zprávy a školního řádu, smí též vznášet námítky a návrhy ke školnímu vzdělávacímu programu, ke způsobu hodnocení žáků, může též podávat podněty zřizovateli či České školní inspekci.

Jako značně znepokojivé se zdají být výsledky výzkumu veřejného mínění realizovaného ÚPRV Pedagogické fakulty Univerzity Karlovi v Praze ve spolupráci se sociologickou agenturou MEDIAN. Tento výzkum mimo jiné analyzoval též názory veřejnosti na stav školního vzdělávání a dotýká se též otevřenosti škol vůči veřejnosti. Výzkumný vzorek se skládal z respondentů od 18 do 69 let, z nichž určitou část tvořili i rodiče školních dětí. Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že 45% dotazovaných vůbec netuší, že jsou při školách tyto rady zřizovány. 27% dotazovaných uvádí, že ví o jejich existenci, ale neznají jejich funkci a cíle. (Walterová a kol, 2010, s. 74)

Výše jmenované však lze chápat jako naprostý základ interakce mezi školou a rodinou, ale nejedná se o způsoby, jež by výrazněji podporovaly rovnocenné vztahy učitelů a rodičů. Proto se dále zaměříme na akce školy, které tyto vztahy mají podporovat.

Akce školy pro podporu spolupráce s rodiči

Akce pro rodiče žáků lze dle Trnkové rozdělit na prezentační a společenské. Při prvním typu aktivit jde o ukázkou práce žáků a pedagogů ve škole. Můžeme sem řadit například různá divadelní vystoupení, koncerty, výstavy, jarmarky, sportovní odpoledne apod. Rodiče mohou být při těchto akcích též požádáni o drobnou výpomoc, ať už se jedná o jejich celkovou organizaci nebo zajišťování prostorů či materiálního vybavení. Největším přínosem těchto akcí však není prezentace školy, ale možnost kontaktu mezi rodiči a učiteli v neformální atmosféře, která podporuje oboustrannou komunikaci. Oproti tomu akce společenské nejsou primárně zaměřeny na předvedení činnosti školy rodičům, ale právě na ono neformální setkávání. Lze sem zařadit například táboráky, drakiády, výlety, exkurze apod. je samozřejmostí, že nelze každou akci striktně zařadit do určité skupiny a toto dělení je nutné brát s určitou rezervou. (Trnková in Rabušicová, 2004, s. 55)

Dále poskytujeme výčet několika metod pro podporu spolupráce školy s rodinou, které ve své publikaci uvádí Čapek.

1. Dny otevřených dveří - Nejčastějším cílem této akce je prezentace školy na venek především pro získání nových žáků. Někdy bývá jejich součástí i ukázk

vyučování. Je samozřejmostí, že se chce škola ukázat v co nejlepším světle, proto musí rodiče brát informace získaná na dnu otevřených dveří s jistou rezervou.

2. Výtvarné dílny - Staly se poměrně častou a oblíbenou akcí, jež pořádá zpravidla škola pro žáky, rodiče i další příbuzenstvo.
3. Vystoupení žáků - Lze sem zahrnout například různá divadla, koncerty, pěvecká, taneční a jiná vystoupení žáků, při kterých rodiče pozorují pokrok svých dětí a navíc mají možnost neformálně si popovídat s učitelem. Důležité je, aby se všechny akce školy odehrávaly v přátelské atmosféře bez jakéhokoli nátlaku.
4. Rodič jako vedoucí volnočasových kroužků - Školy mají možnost pro tento účel s rodiči sjednávat dobrovolnické smlouvy, této možnosti by měly školy využít a co nejvíce rodiče podporovat v jejich aktivním zapojení. (Čapek, 2013, s. 30;31)
5. Společná četba - Jedná o měsíční projekt, při kterém žáci, jejich rodiče i učitel čtou stejnou knihu. O této knize pak na závěr měsíce všichni diskutují při posezení v kruhu.
6. Rodičovský koutek – Představuje prostor, ve kterém mohou rodiče čekat na své děti, nebo na konzultace s učitelem, které zde mohou také probíhat. Tento prostor by měl poskytovat rodičům pohodlí a navozovat příjemnou atmosféru, neměla by zde chybět nástěnka s důležitými informacemi a výtvary žáků. Součástí rodičovského koutku může být dokonce skromná knihovna či malé občerstvení. (Čapek, 2013, s. 62;63)

3.2 Inspirace v alternativním školství

Za alternativní, lze považovat takové školy, které se odlišují od hlavního proudu běžných škol vzdělávacího systému především způsobem organizace výuky, kutikulárními dokumenty, či parametry edukačního prostředí, odlišnými způsoby hodnocení žáků nebo odlišnými vztahy mezi školou a rodiči nebo místní komunitou. Stejným způsobem lze chápat v českém prostředí termín inovativní škola. (Průcha, 2012, s. 25)

V této podkapitole popíšeme typy škol, které se odlišují způsobem spolupráce s okolím. Nejprve zmíníme několik příkladů ze zahraničí a podrobněji se zaměříme na české vzdělávací programy rozvíjející vztahy mezi učiteli a rodiči.

Školy přesahující do okolí

Jde o alternativní pedagogické hnutí, které se nezaměřuje na obsahy vzdělávání, ale na vytváření inovativních vztahů mezi školou a jejím prostředím. Toto hnutí vzniklo v USA, kde byla též založena Liga přesahujících škol, což je dobrovolné sdružení škol, které mají zájem zvyšování kvality edukace pomocí užších vztahů s rodinami a místní komunitou. Tyto školy se snaží zejména o zvýšení angažovanosti rodičů směrem ke škole, o zlepšení oboustranné komunikace. Vydávají například informativní brožury pro rodiče, pořádají dny otevřených dveří pro veřejnost či neformální setkávání učitelů a rodičů. Výjimkou nejsou ani tzv. rodičovská centra ve školách. Jde o místo, kam může každý rodič přijít a požádat o informace o škole a způsobech výuky, o radu v oblasti výchovy či vzdělávání. Centrum také zprostředkovává návštěvy rodičů ve vyučovacích hodinách. Školy přesahující do okolí nezapomínají na to, že rodiče jsou nejdůležitějšími učiteli svých dětí, proto pro ně pořádají různé instruktivní kurzy, zabývající se pedagogicko-psychologickými otázkami výchovy, ale i vzdělávacími strategiemi školy. (Průcha, 2012, s. 87 -89)

Slovenská „Škola dokorán“

Jde o jeden z nejrozvinutějších alternativních proudů na Slovensku, jehož počátky sahají až do roku 1996. Jeho předním zájmem je humanizace vzdělávání, rozvoj osobnosti žáků, jejich aktivizace a výchova k zodpovědnosti a toleranci. Dalším odvětvím, které tento alternativní proud vzdělávání podporuje je spolupráce školy s rodinou. Velmi důležitá je atmosféra ve školní třídě, kterou podporují partnerské vztahy mezi učitelem a žáky a žáky navzájem. Nutné je též, aby učitel znal rodinné zázemí žáka a podporoval jeho dobrovolné vzdělávací aktivity. Ze systematického longitudinálního výzkumu vyplývá, že projekt „Škola dokorán“ výrazně posílil spolupráci rodičů se školou a učiteli. Jejich vzájemná kooperace pomohla zlepšit úroveň vzdělávání, spolupráci mezi žáky i jejich motivaci k učení (Průcha, 2012, s. 93 - 95)

České komunitní školy

Jako komunitní se označují zejména takové školy, které kromě klasických vzdělávacích činností realizují také velké množství mimoškolních aktivit pro širokou veřejnost. Komunitní školy se podílí na smysluplném trávení volného času žáků, dalším vzdělávání jejich

rodičů i ostatních členů komunity a snaží se je aktivně zapojit do plánování, rozhodování i organizování záležitostí týkajících se školního i mimoškolního dění. (Lauermann, 2012)

Tato koncepce je u nás rozvinutá především u malých škol na venkově, ale větších městských škol se příliš nedotýká. Jejich princip se dosti podobá americké škole přesahující do okolí. Komunitou se v tomto pojetí chápe lokální prostředí školy, do kterého škola svou činností zasahuje a naopak. Komunitní škola participuje se všemi členy místní komunity, nejen s dětmi a jejich rodiči, ale i s různými občanskými sdruženími či neziskovými organizacemi, prostory školy jsou k dispozici lidem z komunity pro realizaci různých volnočasových aktivit, škola organizuje různá vzdělávací, zájmová, kulturní a jiná setkání podporující společenský život. Rodičovská i širší veřejnost se může podílet na činnosti školy, například pomáhat při organizaci školní výuky i volnočasových aktivit. (Průcha, 2012, s. 96; 97)

Klára Šedřová popisuje výsledky případové studie jedné komunitní školy. Je patrné, že tato škola se vyznačuje velkou mírou otevřenosti vůči veřejnosti a nadstandardní spoluprací s rodiči žáků. Tato kooperace se realizuje především prostřednictvím rodičovských orgánů, jejich aktivita je ve škole viditelná a přínosná, dále pomocí přímé i neformální komunikace s rodiči. Škola realizuje každý měsíc množství programů jak pro rodiče žáků, tak i pro širokou veřejnost. Také je zjevná širší škála způsobů používaných pro komunikaci s rodiči. Příkladem aktivit pro rodiče mohou být kupříkladu společné výlety, nebo návštěva výuky. Mimo konzultační hodiny učitelů, mohou rodiče školu navštívit kdykoli dle potřeby a informace publikované na webových stránkách školy jsou též prezentovány na úřední desce a v místním tisku. (Šedřová in Rabušicová, 2004, s. 122, 123)

Vzdělávací program Začít spolu

Ač se udává, že se jedná o program hlavního vzdělávacího proudu, dle Průchovy výše zmiňované definice alternativního typu škol, lze tento program chápat spíše jako alternativní. Způsob výuky je zde poněkud odlišný, například děti sami koordinují svou činnost v centrech aktivit a učitel je v roli pomocníka. Z toho důvodů jsme se rozhodli zařadit vzdělávací program Začít spolu do této kapitoly.

Program Začít spolu vychází z principů pedocentrismu a pragmatické pedagogiky, vyzdvihuje individuální přístup k dítěti a partnerství školy, rodiny a společnosti. Jedná se o českou variantu zahraničního programu „Step by Step“, jež je na našich mateřských a základ-

ních školách realizována od 90. let 20. století. (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 12; 13, www.zacitspolu.eu)

Každá škola si tvoří svůj vlastní ŠVP který musí být v souladu s RVP, ale dává škole možnost aplikovat jej na vlastní potřeby a možnosti. Inspirací pro tvorbu školních dokumentů může být například i vzdělávací program Začít spolu. Ve vztahu ke spolupráci školy a rodiny nabízí spoustu podnětů využitelných nejen při tvorbě ŠVP ale též v práci každého pedagoga.

Vzdělávací program začít spolu neuplatňuje individuální přístup pouze k žákům, ale též k jejich rodičům a nese v sobě principy pro spolupráci, jež jsme uváděli výše. Pro účely naší práce nepovažujeme za nutné popisovat celý tento vzdělávací program, ale pouze typy pro učitele jak rozvíjet partnerské vztahy s rodiči žáků.

1. Setkání s rodiči před zahájením školní docházky- Rodiče musí mít možnost seznámit se se vzdělávacím programem školy a způsobem práce v ní ještě před tím, než ji jejich dítě začne navštěvovat. Pro tento účel jsou vhodná setkání s rodiči, při kterých jim objasníme celkový chod školy, ukážeme jim, jak ve škole probíhá výuka, a dohodneme pravidla pro oboustrannou komunikaci a kooperaci. Je vhodné si s rodiči dopředu vyjasnit vzájemné požadavky a přání, případně sepsat dohodu o spolupráci. V této dohodě by měly být uvedeny povinnosti školy i rodiny, na kterých se obě strany dohodly. (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 151)
2. Konzultace učitel-rodič-žák - Pokud chceme s rodiči hovořit o dosaženém a možném pokroku žáka, je velmi vhodné, aby byl sám účastníkem rozhovoru. Dítě by mělo dostat prostor pro sebe hodnocení a předvedení své práce. Ve trojici poté diskutujeme o jeho silných stránkách a možnostech, ve kterých by se žák mohl zlepšit. (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 155)
3. Rodiče ve školní třídě - Pro podporu dobrých vztahů je důležité umožnit rodičům vstup do výuky. Rodič má tak možnost pozorovat způsob výuky a konzultovat jej s učitelem, vyměnit si vzájemné informace o dítěti a doporučení pro práci s ním. Další perspektivou této návštěvy je, že rodič spatřuje své dítě v odlišném sociálním prostředí a má možnost porovnat jeho způsoby chování doma a ve škole.
4. Rodič jako asistent při výuce - Rodiče též mohou vypomáhat jak při školní výuce tak při volnočasových aktivitách. Například zajišťují dětem exkurze, prezentují svá povolání, demonstrují nejrůznější praktické činnosti. Přítomnost rodičů ve škole je

vítanou změnou jak pro žáky, tak pro učitele a rodiče mají možnost si na vlastní kůži vyzkoušet jaké je to být v roli pedagoga. (Krejčová, Kargerová, 2003, s. 165)

Uváděné příklady jsou pouze určitým doporučením či inspirací pro učitele, jež chtějí s rodiči aktivně participovat na edukaci žáků a zapojit je do aktivit školy. Důležitý je především profesionální a partnerský přístup učitele. Každý učitel může mít ke spolupráci s rodiči jiný postoj, který se projevuje v aktivitě, kterou pro navázání této spolupráce vyvíjí. Vyslovený předpoklad, jež vyplynul ze studia odborné literatury, je dále ověřován v empirické části této práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Před zahájením samotného výzkumu je vždy nutné nejprve stanovit výzkumný problém, formulovat cíle a výzkumné otázky, které chceme výzkumem zodpovědět. Při stanovení designu výzkumného šetření jsme postupovali převážně podle Chrásky (2007, s. 16 - 19)

4.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem je **pohled učitelů základních škol ve Zlínském kraji na spolupráci školy s rodinou**. Záměrem je zjistit postoj respondentů k významu této spolupráce a k rodičům žáků. Popsat prostředky, které pro navázání vztahu s rodiči používají a překážky, se kterými se setkávají. V neposlední řadě nás zajímá jaký je zájem učitelů základních škol ve Zlínském kraji rozvíjet vztahy a kooperaci s rodiči.

Téma spolupráce školy a rodiny je tématem aktuálním, které se dostává do popředí zájmu nejen odborníků, ale i široké veřejnosti. Vzniká množství teoretických prací, ale také praktických projektů, které mají vzájemné vztahy mezi učiteli a rodiči podpořit. Předmětem našeho zájmu je situace na základních školách ve Zlínském kraji z pohledu učitelů. Teoretická východiska našeho výzkumného problému jsou uvedena v předchozí části této práce. Hlavním zdrojem inspirace pro formulaci obsahové stránky výzkumného šetření byly publikace Milady Rabušicové Škola a (versus) rodina a Roberta Čapka Učitel a rodič.

Kvantitativním pojetím tohoto výzkumného problému chceme dosáhnout ověření teoretických informací a výsledků z výzkumů, jež jsme popsali v předešlé části s reálným stavem na školách ve Zlínském kraji. Další výhodou v tomto pojetí spatřujeme v možnosti jednotlivé proměnné kategorizovat a porovnávat mezi sebou.

Výsledek výzkumného šetření by měl přispět ke zlepšení podmínek umožňujících optimální spolupráci mezi školami a rodinami ve Zlínském kraji. Výstupem empirické části bakalářské práce je návrh projektu pro učitele základních škol ve Zlínském kraji. Tento projekt se skládá z několika seminářů, které mají pomoci učitelům navázat lepší spolupráci s rodiči. Ukazují učitelům různá opatření, která mohou pro rozvoj toho vztahu učinit, podporují učitele v pořádání akcí pro rodiče a v neposlední řadě nastiňují průběh správné komunikace mezi školou a rodinou.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní:

Jaký je pohled učitelů vybraných základních škol ve Zlínském kraji na spolupráci školy s rodinami žáků?

Z ní vyplývají **dílčí výzkumné otázky**:

1. Jaký je postoj respondentů k významu spolupráce školy a rodiny?
2. Jaký je pohled respondentů na roli rodičů žáků směrem ke škole?
3. Jaké přínosy spatřují respondenti v navázání spolupráce mezi školou a rodiči žáků?
4. Jaké prostředky využívají respondenti pro navázání spolupráce s rodiči žáků?
5. S jakými překážkami se respondenti setkávají při navazování spolupráce s rodinou?
6. Jaký je zájem respondentů navázat bližší spolupráci s rodiči žáků?

4.3 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem je:

Zjistit pohled učitelů vybraných základních škol ve Zlínském kraji na spolupráci školy s rodinami žáků.

Bližše tento cíl specifikují **dílčí výzkumné cíle**:

1. Zjistit postoje respondentů k významu spolupráce školy a rodiny.
2. Zjistit pohled respondentů na roli rodičů žáků směrem ke škole.
3. Zjistit přínosy, které spatřují respondenti v navázání spolupráce mezi školou a rodinami žáků.
4. Vyzkoumat prostředky, které využívají respondenti pro navázání spolupráce s rodiči žáků.
5. Vyzkoumat překážky, se kterými se respondenti setkávají při navazování spolupráce s rodinou.
6. Zjistit zájem respondentů navazovat bližší spolupráci s rodiči žáků.

4.4 Stanovení hypotéz a operacionalizace proměnných

Při stanovení věcných hypotéz jsme postupovali rovněž podle Chrásky (2007, s. 17). Uvedené hypotézy nám umožní testovat, zda mezi jednotlivými proměnnými existuje vztah či nikoli.

H1

Mezi zájmem respondentů navázat s rodiči žáků bližší spolupráci a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny existuje souvislost.

Tabulka 1 *operacionalizace proměnných H1*

Operacionalizace proměnných	Zájem o bližší spolupráci	Zapojení do projektu
Označení proměnné	Závisle proměnná	Nezávisle proměnná
Definice proměnné	Naprosto souhlasí 1 Spíše souhlasí 2 Neví 3	ZŠ zapojené do projektu ZŠ nezapojené do projektu
Kvantifikace dat	Naprosto souhlasí 1 Spíše souhlasí 2 Neví 3	ZŠ zapojené do projektu 1 ZŠ nezapojené do projektu 2
Sběr dat	Dotazník otázka č. 36	Dotazník otázka č. 1
Metody statistické analýzy	Test dobré shody chí-kvadrát pro kontingenční tabulku	Test dobré shody Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku

H2

Mezi používanými prostředky pro spolupráci s rodiči žáků a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny existuje souvislost.

Tabulka 2 *operacionalizace proměnných H2*

Operacionalizace proměnných	Způsoby komunikace	Zapojení školy do projektu
-----------------------------	--------------------	----------------------------

Označení proměnné	Závisle proměnná	Nezávisle proměnná
Definice proměnné	Osobní komunikace Polopřímá komunikace Nepřímá komunikace	ZŠ zapojené do projektu ZŠ nezapojené do projektu
Kvantifikace dat	Osobní komunikace 1 Polopřímá komunikace 2 Nepřímá komunikace 3	ZŠ zapojené do projektu 1 ZŠ nezapojené do projektu 2
Sběr dat	Dotazník otázka č. 12	Dotazník otázka č. 3
Metody statistické analýzy	Test dobré shody chí-kvadrát pro kontingenční tabulku	Test dobré shody chí-kvadrát pro kontingenční tabulku

4.5 Vymezení výzkumného souboru a způsob sběru dat

Základním výzkumným souborem jsou všichni učitelé základních škol prvního i druhého stupně ve Zlínském kraji. **Výběrovým výzkumným souborem** jsou učitelé základních škol, kteří byli požádáni o účast v tomto šetření. Při volbě způsobu výběru výzkumného souboru jsme se řídili Gavorou (2008, s. 79;80).

Pro účely našeho výzkumu jsme použili **dostupný výběr**, který je jedním z druhů záměrného výběru. Tento druh výběru jsme zvolili z důvodu zajištění výzkumného vzorku, který bude odpovídat charakteristikám umožňujícím testovat hypotézy. Cílem tedy bylo zajistit rovnoměrné rozložení počtu respondentů, kteří odpovídají stanoveným nezávislým proměnným. Jelikož se jedná o druh záměrného výběru, nelze výsledky výzkumu zobecňovat na populaci.

Jako metodu sběru dat jsme použili **dotazník**, který jsme prostřednictvím ředitelů škol doručili vybraným respondentům. Tento dotazník byl sestaven pouze pro účely našeho výzkumu a obsahoval 37 otázek, z nichž některé byly uzavřené jiné polootevřené, ale součástí byly také položky otevřené pro vyplnění vlastního názoru a položky škálové. Tento výzkumný nástroj byl ověřen předvýzkumem. Na základě tohoto předvýzkumu byly některé položky v dotazníku přeformulovány pro jejich lepší srozumitelnost. Změna těchto po-

ložek byla pouze nepatrná a jejich obsah zůstal zachován, což nám umožnilo zařadit respondenty z předvýzkumu do celkového výzkumného vzorku.

V následující tabulce jsou uvedeny počty oslovených učitelů na jednotlivých školách ve Zlínském kraji a počty učitelů, kteří se zúčastnili našeho výzkumného šetření, tedy vyplnili dotazník. Rozdali jsme 135 dotazníků, z nichž se nám při sběru dat vrátilo 92. Návratnost tedy činila 68%. Celkový počet vyplněných dotazníků, jež je uveden v této tabulce neodpovídá celkovému počtu respondentů.

Tabulka 3 výběrový výzkumný soubor

škola	počet rozdaných dotazníků	počet vyplněných dotazníků
A	34	12
B	26	19
C	16	12
D	14	12
E	22	17
F	12	9
G	11	11
celkem	135	92

Z důvodu nekorektního vyplnění, muselo být 7 dotazníků z vysbíraných vyřazeno. Čímž byl počet dotazníků snížen na 85. Pro zvýšení celkového počtu respondentů bylo do výzkumného souboru zahrnuto také 13 respondentů z předvýzkumu, čímž byl výzkumný soubor navýšen na **98 učitelů základních škol** ve Zlínském kraji. Jedná se o **celkový počet respondentů, jež byli zahrnuti do výzkumného šetření.**

5 REALIZACE A PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Přípravná fáze výzkumného šetření tzv. pilotáž začala probíhat již od října 2015 a jejím cílem bylo získat dostatek informací o zkoumané problematice. Utříděné teoretické poznatky jsou uvedeny v první části této práce a byly získány především studiem odborné literatury případně relevantních internetových zdrojů. V návaznosti na bližší poznání problematiky spolupráce školy a rodiny jsme formulovali výzkumný problém a design výzkumného šetření.

Dalším krokem byl předvýzkum, který jsme se rozhodli realizovat především pro ověření správnosti výzkumného nástroje. Tento předvýzkum se uskutečnil během měsíce ledna 2016 na dvou základních školách ve Zlínském kraji. Pro účely předvýzkumu bylo osloveno 19 respondentů, z nichž se 13 dotazníkového šetření zúčastnilo.

V souvislosti s daty získanými předvýzkumem byly provedeny následující úpravy dotazníku, které mají zaručit lepší srozumitelnost daných položek pro respondenty. Pro ověření těchto úprav jsme do příloh vložili jak dotazník pro předvýzkum, tak pro vlastní výzkum.

Tabulka 4 změna položky č. 6

Původní znění otázky	Upravené znění otázky
6. Kdo by podle Vás měl být iniciátorem navázání vztahu školy a rodiny?	6. Kdo by podle Vás měl být iniciátorem navázání vztahu školy a rodiny?
a) Rodiče	a) Rodiče
b) Žáci	b) Učitelé
c) Učitelé	c) Vedení školy
d) Vedení školy	d) Jiná odpověď

U položky číslo 6 byla vyškrtnuta odpověď b) žáci, z důvodu její bezdůvodnosti. Ač jsou žáci významným spojovacím článkem mezi rodinou a školou, jejich aktivní role se v tomto vztahu nepředpokládá. Respondenti měli tendence u této položky kroužkovat více odpovědí, i přes to, že byli v úvodu požádáni, aby volili pouze jednu odpověď u každé otázky. Z tohoto důvodu byla přidána možnost d) jiná odpověď, aby měli respondenti příležitost vlastními slovy popsat, kdo by měl stát na počátku spolupráce školy a rodiny.

Tabulka 5 změna položky č. 7

Původní znění otázky	Upravené znění otázky
7. Jaká je podle Vás nejdůležitější role rodičů ve vztahu ke škole?	7. Jaká je podle Vás nejdůležitější role rodičů ve vztahu ke škole?
a) Rodiče by měli především pomáhat žákům s domácí přípravou do školy	a) Rodiče by měli pouze dohlížet na školní přípravu dětí a komunikovat s učitelem o prospěchu a chování svého dítěte
b) Rodiče by měli aktivně komunikovat s učitelem a zajímat se o školní výsledky dítěte	b) Rodiče by se měli navíc zapojovat do života školy, např. pomoc při organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.
c) Rodiče by se měli zapojovat do života školy, např. pomoc při organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.	c) Rodiče by se měli také podílet na chodu školy a spolurozhodovat o organizačních záležitostech školy
d) Rodiče by se měli podílet na chodu školy a spolurozhodovat o organizačních záležitostech školy	d) Jiná odpověď

Důvodem úpravy této položky v dotazníku byl způsob, jakým respondenti na tuto položku odpovídali. I přes prosbu v úvodu dotazníku, aby vybírali pouze jednu odpověď u každé otázky, volili respondenti u této položky více odpovědí. Nejčastější byla kombinace odpovědí a) a b), proto byly tyto dvě odpovědi sloučeny do jedné a následně jsme přidali variantu d) pro vlastní odpověď.

Jelikož byli respondenti z předvýzkumu zahrnuti do výzkumného vzorku, museli jsme při zaznamenávání odpovědí těchto respondentů do tabulky četností postupovat velmi obezřetně, tak aby tyto zaznamenané odpovědi korespondovaly s otázkami v upraveném dotazníku. Např. pokud učitel dotazovaný během předvýzkumu na otázku číslo 6 odpověděl c) učitelé, byla jeho odpověď zaznamenána do tabulky četností jako b) učitelé. Význam odpovědi tedy zůstal zachován a změnilo se pouze označení písmenem abecedy pro danou odpověď.

Po realizaci předvýzkumu a úpravě výzkumného nástroje jsme přistoupili k samotnému dotazníkovému šetření. Sběr dat pomocí dotazníků probíhal na vybraných školách ve Zlínském kraji během února a března 2016. Získaná data byla následně zaznamenána a analyzována během následujícího měsíce, kdy byl zároveň sestaven návrh semináře pro učitele vycházející z výsledků výzkumného šetření.

6 ZPRACOVÁNÍ A ANALÝZA DAT

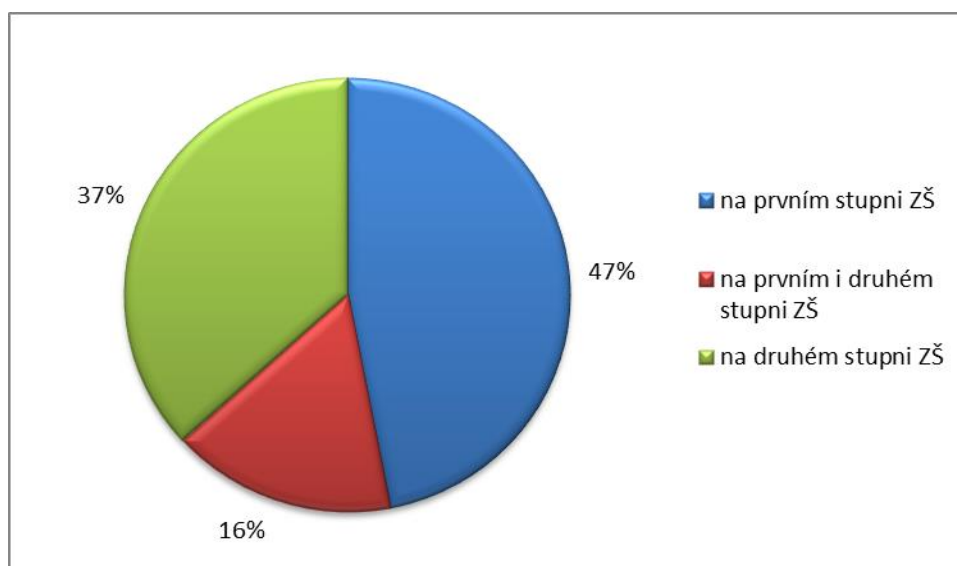
Díky dotazníkovému šetření byla získána nominální data, odpovědi respondentů byly zaznamenány do tabulky v programu Microsoft Excel. Z této tabulky vznikly následně tabulky pozorovaných četností pro každou otázku v dotazníku. Počítačové zpracování dat jsme zvolili především díky jeho přehlednosti a možnosti rychlé tvorby grafů z jednotlivých tabulek.

U otázek, které se vztahují k věcným hypotézám, byl propočítán Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Tyto výpočty byly provedeny v souladu s Chráskou (2007). Odpovědi respondentů na otevřené otázky byly zakódovány dle jejich smyslu do několika kategorií. Škálové položky byly vyhodnoceny podle Gavory. U těchto položek byl počítán průměr z pozorovaných četností vynásobených koeficientem významnosti. S tím, že koeficient 1 v našem případě značí nejvíce příznivý postoj a 5 nejméně příznivý. (2008, s. 12 – 16).

Pro znázornění odpovědí respondentů jsme zvolili výsečové typy grafů a u některých otázek byly použity tabulky.

6.1 Základní charakteristiky výzkumného souboru

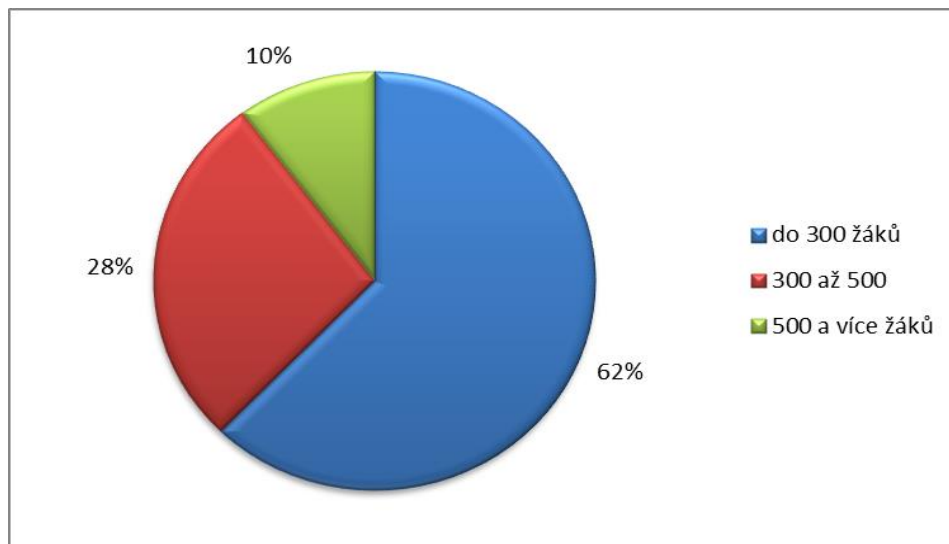
Graf 1 Rozložení respondentů podle stupně, na němž vyučují

Graf 1 zobrazuje rozložení respondentů podle stupně, na němž vyučují. Z celkového počtu 98 učitelů vyučuje na prvním stupni základní školy 46 (47 %), na druhém stupni 36 učitelů

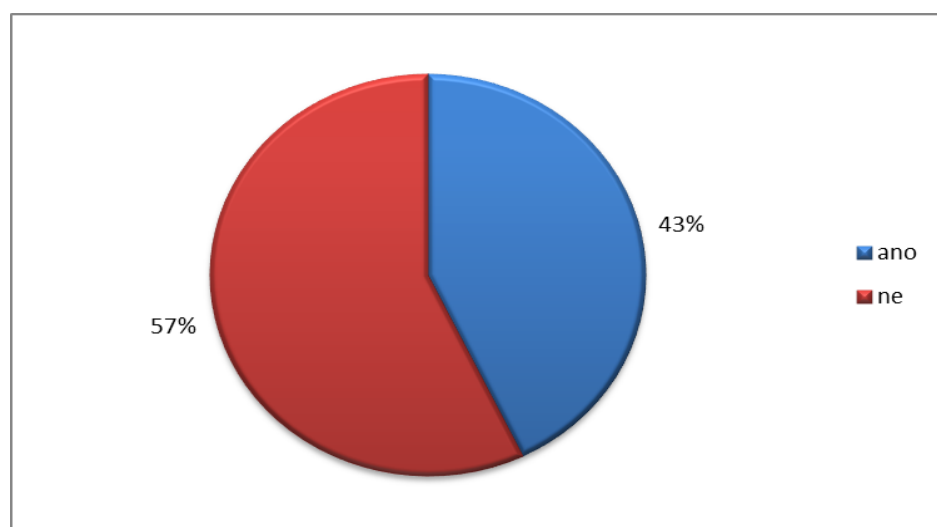
(37%) a nejmenší skupinu 16 (16%) tvoří učitelé vyučující na prvním i na druhém stupni. Tato data byla získána pomocí otázky č. 1 v dotazníku.

Graf 2 Velikost školy dle počtu žáků

V tomto grafu je zachycené složení respondentů, podle velikosti školy, na níž vyučují. Velikost školy je v tomto případě určena počtem žáků, kteří ji navštěvují. Velká část výzkumného souboru pocházela z malých škol s počtem žáků do tří set. Jednalo se o 61 (62%) respondentů. 27 (28%) dotazovaných uvedlo, že působí na škole s počtem žáků od tří do pěti set. Nejmenší početní skupinu v tomto případě tvořili učitelé velkých škol s počtem žáků nad pět set. Jednalo se o 10 (10%) dotázaných učitelů.

Graf 3 Zapojila se škola do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny?

Graf 3 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku č. 3 v dotazníku, která zněla: Zapojila se Vaše škola do nějakého projektu na podporu spolupráce školy a rodiny? 42 (43%) dotázaných učitelů uvedlo, že se jejich škola nějakého takového projektu zúčastnila a zbylých 56 (57%) zvolilo opačnou variantu. Na tuto otázku dále navazují otázky č. 4 a 5.

Tabulka 6 *Projekty pro podporu spolupráce školy a rodiny*

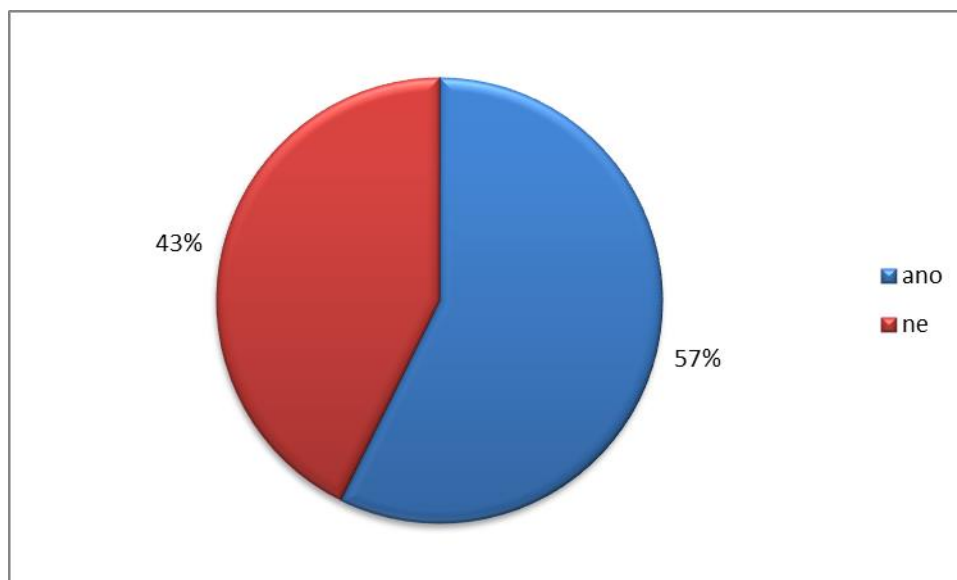
4. do jakého projektu se škola Vaše zapojila?	P
rodiče vítání	20
zvyšování kvality vzdělávání	7
rozvoj čtenářské gramotnosti	2
otevřená škola, zdravá škola	4
projekty školy (dnes učí rodiče, mapa, doučování)	10
adaptační pobyt pro prváky a rodiče	3
DVPP - jak jednat s rodiči	1
nevím	3
celkem odpovědí	50
dali 2 odpovědi	-8
celkem odpovídalo respondentů	42

V tabulce 6 jsou zaznamenány odpovědi na položku č. 4, která navazuje na předchozí a ptá se na konkrétní projekt, do kterého se škola zapojila. Odpovídalo na ni tedy celkem 42 respondentů, kteří uvedli účast školy na projektu. Jelikož projektů existuje velké množství a spousta různých druhů, jednalo se o položku otevřenou. Opakující se odpovědi nám umožnily vytvořit několik kategorií. Nejčastěji zmiňovaným byl projekt, Rodiče vítání, který sdělilo 20 respondentů. 10 učitelů u této položky uvedlo projekty, které si škola vytváří sama. Jako například mapa školy, dnes učí rodiče, doučování, dílničky apod. 7 dotázaných napsalo projekt Zvyšování kvality vzdělávání a další 2 respondenti ke spolupráci vztáhli Rozvoj čtenářské gramotnosti. 4 učitelé uvedli, že jejich škola se zapojila do projektu zdravá škola a otevřená škola. Adaptační pobyt pro rodiče a budoucí prváky pořádají

3 z dotazovaných učitelů. Pouze jeden z dotázaných učitelů zmínil projekt DVPP - Jak jednat s rodiči a zbylí tři učitelé nevědí, jak se projekt jmenuje.

6.2 Zájem učitelů navázat s rodiči žáků bližší spoluprací

Graf 4 Zájem o zapojení do projektu na podporu spolupráce

Graf 4 znázorňuje rozložení respondentů, kteří mají a kteří nemají zájem o zapojení školy do projektu na podporu spolupráce s rodiči žáků. Tato položka navazuje na otázku č. 3 a byla tedy určena pro respondenty, jejichž škola se do projektu nezapojila. Předpokládali jsme tedy, že na tuto položku bude odpovídat 56 respondentů, kteří u otázky č. 3 zvolili variantu b). Zajímavým faktem je, že na tuto otázku odpovídalo též 33 učitelů, jejichž škola se již do projektu zapojila.

Celkový počet dotazovaných, kteří odpovídali na tuto otázku je tedy 89, toto číslo je v uvedeném grafu chápáno jako 100%. Z 51 dotazovaných, kteří uvedli, že o zapojení školy do takového projektu mají zájem, bylo 29 ze skupiny, která se již do projektu zapojila. 38 dotazovaných uvedlo, že o zapojení školy do projektu zájem nemají. Z těchto 38 se již do projektu zapojili 4 učitelé, kteří jako důvod svého nezájmu uvedli, právě to, že na jejich škole se podobný projekt již realizuje. Následující tabulky poskytují výčet důvodů, kterými učitelé podkládali své rozhodnutí.

Tabulka 7 *Důvody pro zapojení školy do projektu podporujícího spolupráci s rodiči*

5 a. důvody pro projekt	P
zlepšení vztahů	11
užší kontakt	7
návod pro spolupráci	3
spolupráce je důležitá	8
zlepšení komunikace	3
zlepšení výuky	1
jiné	6
neuvedeno	12
celkem	51

V tabulce 7 jsou zaznamenány odpovědi, které učitelé uváděli jako důvody pro zapojení školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny. Jednotlivé kategorie vznikly sloučením odpovědí se stejným nebo podobným významem. Nejčastějším udávaným důvodem bylo zlepšení vztahů s rodiči, dále byla zmiňována důležitost spolupráce a její přínos pro všechny strany.

Dále poskytujeme přepis zdůvodnění vybraných respondentů.

Respondent 7: „Hlavně, aby nás vedl k tomu efektivně s rodiči spolupracovat“.

Respondent 39: „Spolupráce s rodiči by mohla podpořit autoritu učitele.“

Respondent 44: „Rodiče by měli více znát prostředí a problémy ve třídě“.

Respondent 80: „Je to důležité pro vývoj dítěte a jeho utváření názoru na život, svět a dění kolem sebe.“

Tabulka 8 *Důvody proti zapojení školy do projektu podporujícího spolupráci školy a rodiny*

5b. Důvody proti projektu	P
nedostatek času	5
nezájem rodičů	5
spolupráce funguje dobře	5
spolupráce nefunguje	7
nevím	4
jiné	5
neuvedeno	7
celkem	38

Tabulka 8 poskytuje přehled odpovědí, které respondenti uváděli jako důvody proti zapojení školy do projektu na podporu spolupráce s rodiči. Nejčastější důvody učitelů proč není třeba se do takového projektu zapojit, byly poměrně negativně laděny. Učitelé zmiňovali neochotu, nezájem, nepochopení ze strany rodičů a nedostatek času. Pouze 7 učitelů uvedlo, že spolupráce na škole funguje dobře a učitelé využívají vlastní způsoby pro navázání vztahu s rodiči žáků.

Dále uvádíme přepis vybraných důvodů respondentů, proč není třeba se zapojit do projektu podporujícího spolupráci školy a rodiny.

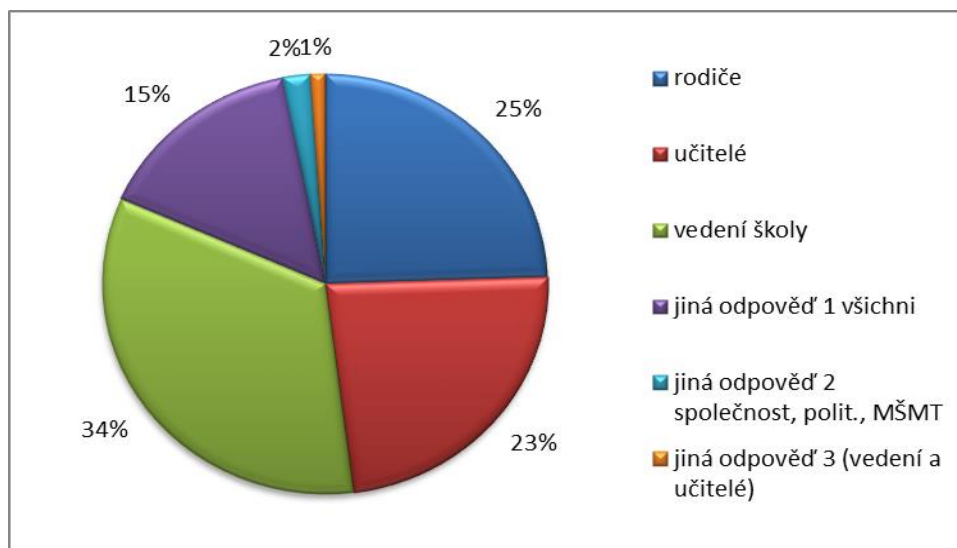
Respondent17: „Máme své vlastní nápady ohledně spolupráce s rodiči, jak rodiče vtáhnout do dění ve škole“.

Respondent 34: „ U těch, kteří to potřebují, s těmi rodiče stejně nic nedělají = spolupráce 0“.

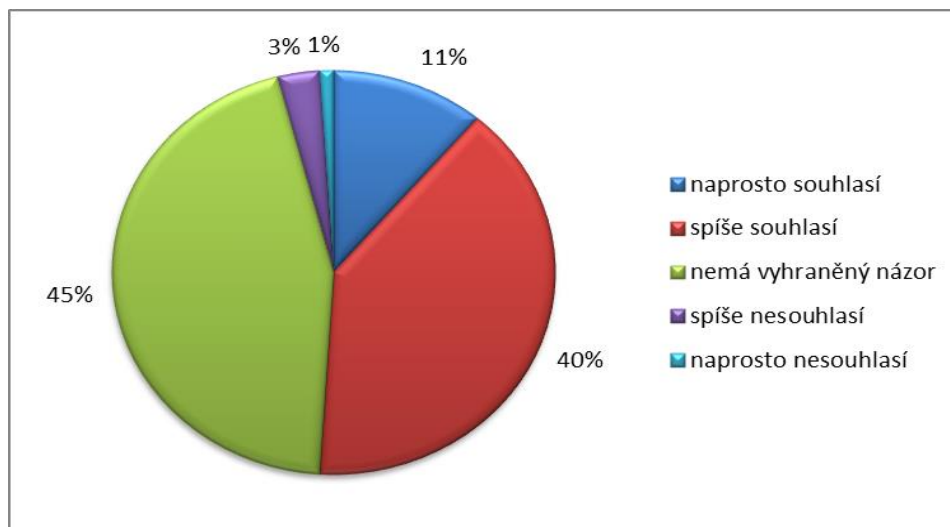
Respondent 47: „Rodiče nerozumí obsahu práce pedagogů. V mnohých případech chtějí své povinnosti přenášet na pedagogy“.

Respondent 96: „Nejdříve bych uvítala proškolení učitelů, jak s rodiči spolupracovat“.

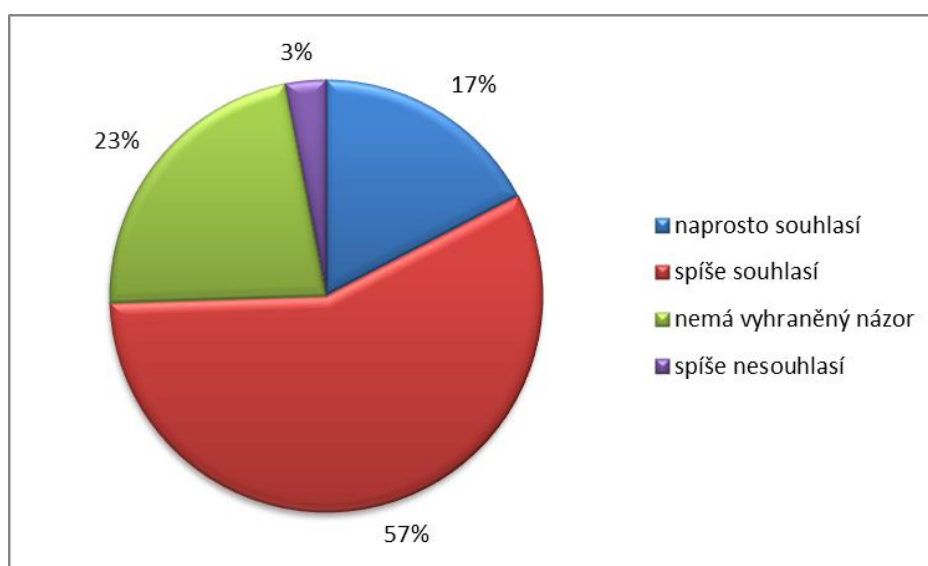
Graf 5 Kdo by měl být iniciátorem spolupráce školy a rodiny?

Graf 5 znázorňuje odpovědi dotazovaných učitelů na položku č. 6 z dotazníku. Nejvíce dotazovaných 33 (34%) se domnívá, že počáteční aktivita by měla být na straně vedení školy. 24 (25%) respondentů udává, že spolupráci se školou by měli iniciovat rodiče a 23 (23%) učitelů spatřuje důležitost počáteční aktivity u sebe samých. U této otázky byla zařazena možnost vlastní odpovědi, kterou využilo 18 respondentů, z nichž 15 (15%) zastává názor, že spolupráci by měli iniciovat rodiče, učitelé i vedení školy společně. 2 (2%) učitelé uvádí, že podobu spolupráce by měli určovat politici, MŠMT a vůbec celá společnost a jeden učitel považuje za iniciátory učitele školy společně s vedením.

Graf 6 *Spolupráce školy a rodiny je na výborné úrovni*

Předchozí graf 6 zobrazuje rozložení odpovědí respondentů na škálovou položku č. 32 Spolupráce s rodinami žáků je na výborné úrovni. S tímto výrokem naprosto souhlasí 11 (11%) tázaných učitelů, spíše souhlasí 39 (40%). Nemá vyhraněný názor, nebo nedokáže určit 44 (45%) učitelů. S tímto výrokem 3 respondenti spíše nesouhlasí a 1 nesouhlasí naprosto. Jelikož se jednalo o škálovou položku, byla dále vyhodnocena výpočtem průměru dle Gavory (2008, s. 12 – 16). Tento průměr činí 2,45. To znamená, že odpovědi respondentů na této škále se pohybují na rozhraní mezi, bodem 2 spíše souhlasí, a 3 nemá vyhraněný názor.

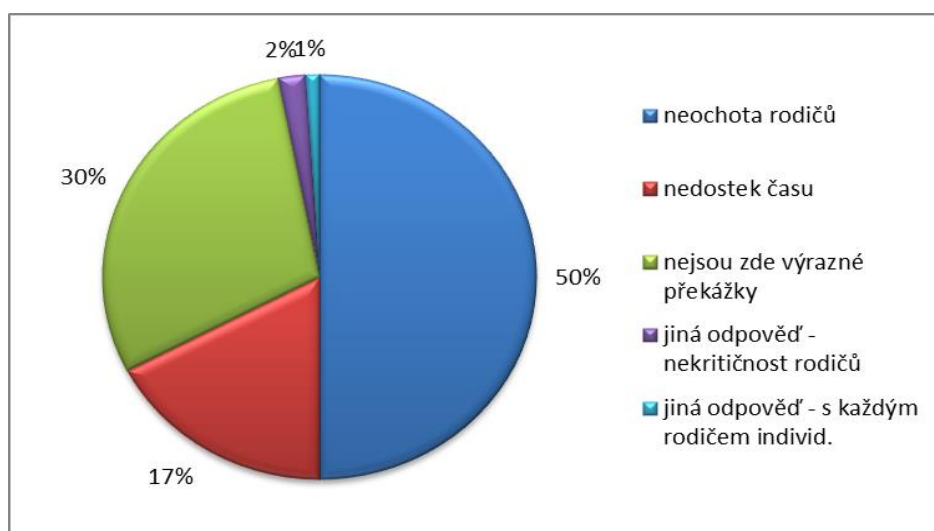
Graf 7 *Spolupráci školy a rodiny je výhodné posílit*

Graf 7 zachycuje rozložení odpovědí na škálovou položku č. 36: Spolupráci školy a rodiny je výhodné posílit. S tímto výrokem naprosto souhlasí 17 (17%), z nich 6 je ze škol zapo-

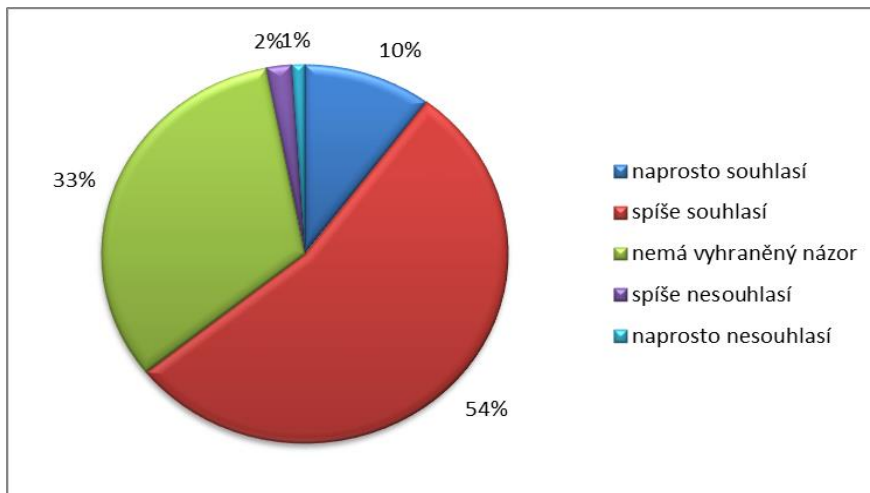
jených do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny a 11 respondentů je ze škol, ve kterých takový projekt neprobíhá. Většina dotazovaných u této položky zvolila variantu, spíše souhlasí. Šlo o 56 (57%) respondentů, z nich 22 bylo do projektu zapojeno a 33 nikoli. 22 (23%) dotázaných v tomto případě uvedlo, že nemá vyhraněný názor. S tím že rozložení respondentů, kteří se zapojili či nezapojili do projektu je zde poměrně vyvážené, 13 ano a 10 ne. Pouze 3 respondenti s tímto výrokem spíše nesouhlasí a jedná se o respondenty ze škol, které jsou součástí takového projektu. Jelikož položka č. 36 je položkou škálovou, byl i u ní propočítán průměr dle Gavory (2008, s. 12 – 16). Který činí 2,11. Odpovědi se tedy přibližují, bodu 2 spíše souhlasí.

6.3 Překážky při navazování spolupráce s rodiči

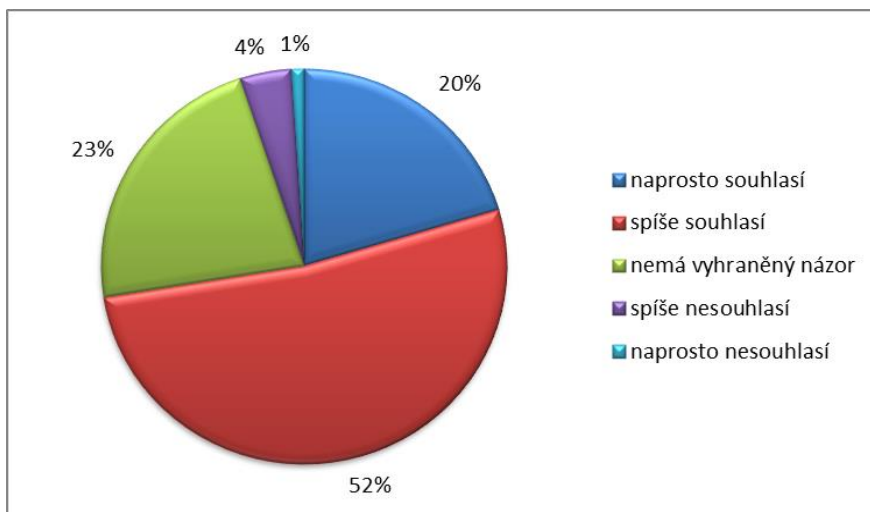
Graf 8 Překážky v navázání spolupráce s rodiči žáků

Graf 8 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku č. 10: S jakými překážkami se při navazování vztahu s rodiči setkáváte? Nejčastější odpovědí dotazovaných na tuto otázku byla neochota rodičů 49 (50%). 29 (30%) učitelů odpovídalo, že v navazování vztahu s rodiči nejsou výrazné překážky. Nedostatek času jako překážku zmiňuje 17 (17%) respondentů. Možnosti vlastní odpovědi u této položky využili 3 respondenti, z nichž 2 popisovali především nekritičnost rodičů a jeden vliv individuálního přístupu.

Graf 9 *Navázání přátelského vztahu s rodiči je snadné*

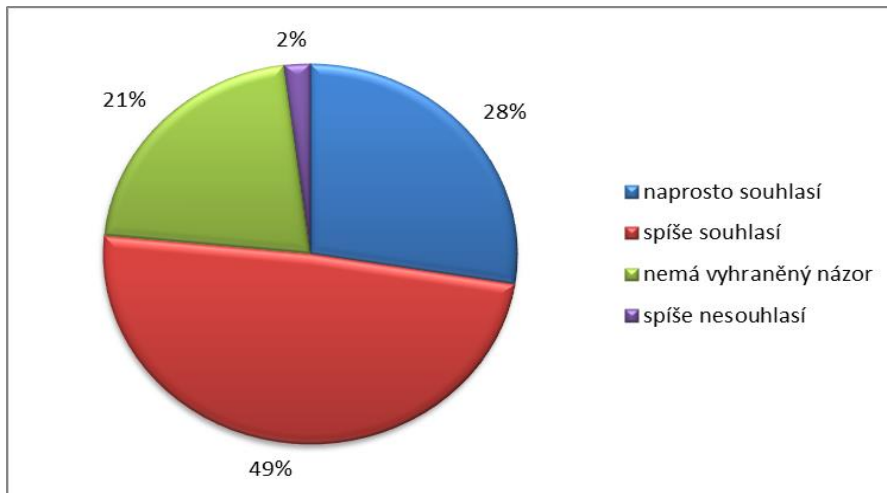
V grafu 9 jsou zobrazeny odpovědi respondentů na škálovou položku č. 22: Navázání přátelského vztahu s rodiči je pro mě snadné. 10 (10%) dotazovaných s tímto výrokem naprosto souhlasí, 53 (54%) spíše souhlasí. 32 (33%) nemá k tomuto výroku vyhraněný názor. S výrokem spíše nesouhlasí 2 dotazovaní a naprosto nesouhlasí 1. Průměr vypočítaný u této škálové položky činil 2,38. Odpovědi se tedy pohybují mezi, 2 spíše souhlasí a 3 nemá vyhraněný názor, s přibližující se tendencí k hodnotě 2.

Graf 10 *Vím jaké prostředky využít pro navázání vztahu s rodiči*

Graf 10 znázorňuje odpovědi respondentů na škálovou položku č. 25: Vím jaké prostředky pro navázání pozitivního vztahu s rodiči žáků využít. 20 (20%) dotazovaných učitelů s tímto výrokem naprosto souhlasí, 51 (52%) spíše souhlasí. 22 (23%) učitelů nemá vyhraněný názor, nebo není schopno určit. 4 spíše nesouhlasí a 1 naprosto nesouhlasí. Průměr

vypočtený u této škálové položky činil 2,13. Odpovědi se tak těsně blíží bodu 2: Spíše souhlasí

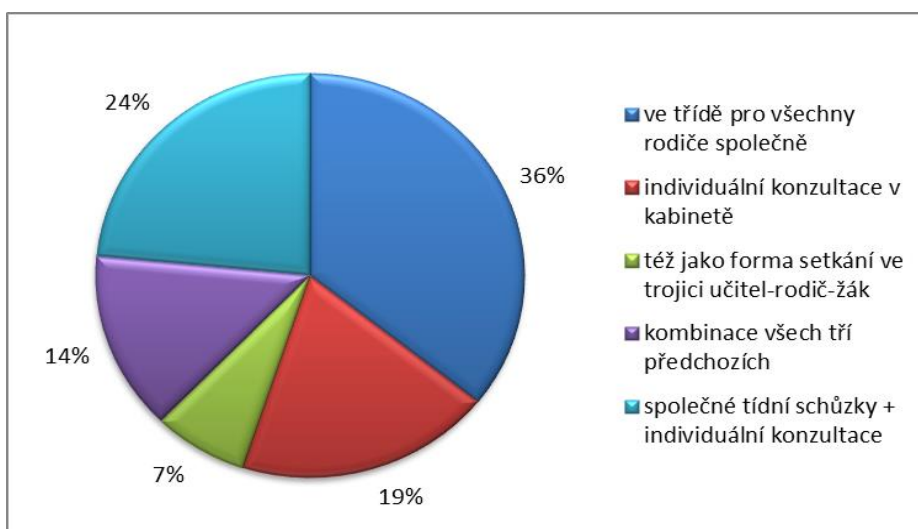
Graf 11 *Komunikace s rodiči není problém*

Graf 11 zachycuje odpovědi na škálovou položku č. 26: Komunikace s rodiči mi nečiní žádný problém. 27 (28%) dotazovaných s tímto výrokem naprosto souhlasí, spíše souhlasí 48 (49%). 21 (21%) dotazovaných uvedlo, že nemá vyhraněný názor nebo není schopno určit. A pouze 2 s výrokem spíše nesouhlasí. Průměr vypočítaný u této škálové položky je 1,98 tedy skoro roven 2.

6.4 Prostředky, které učitelé pro spolupráci s rodiči používají

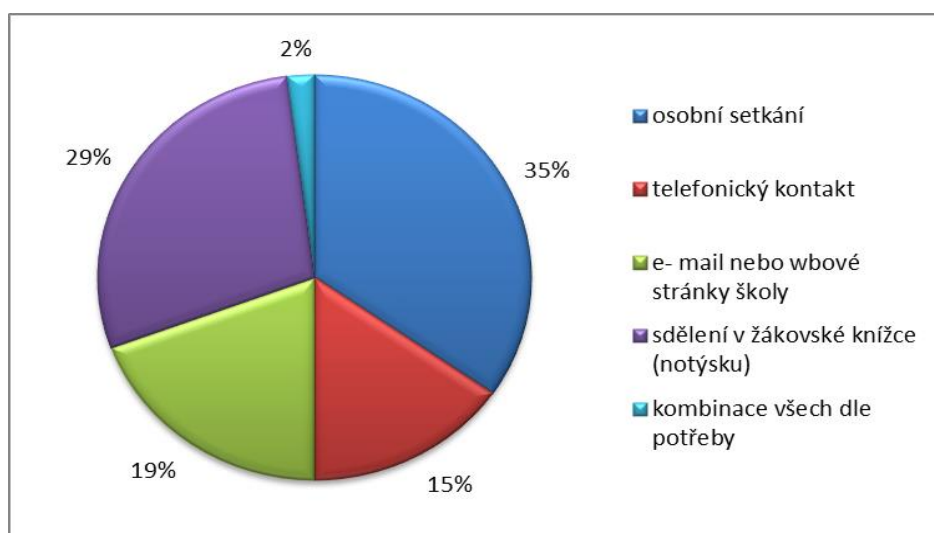
Graf 12 *Způsob realizace třídních schůzek*

Graf 12 zaznamenává způsoby, kterými respondenti realizují třídní schůzky s rodiči. 35 (36%) dotazovaných učitelů pořádá třídní schůzky pro všechny rodiče společně ve školní

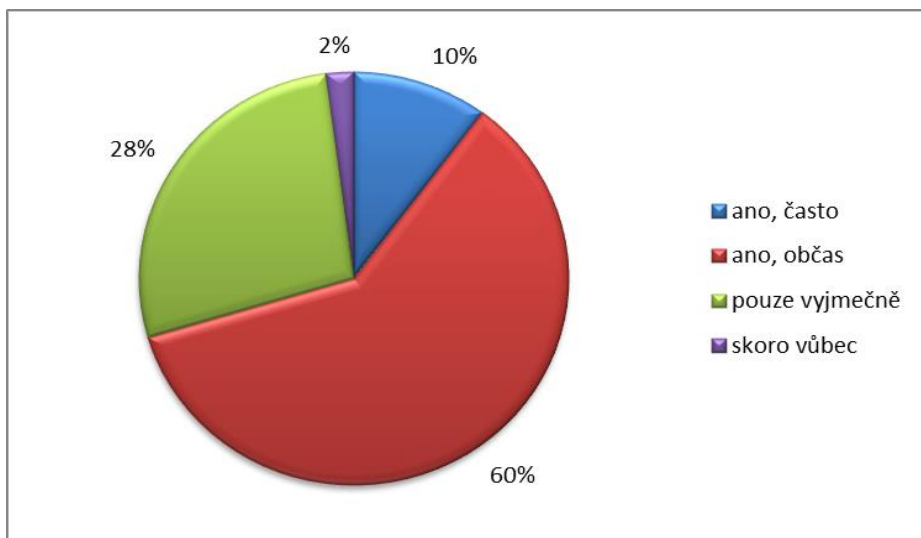
třídě. 19 (19%) respondentů zve rodiče na individuální konzultace do kabinetu a 7 (7%) udává, že pořádají též setkání ve trojici učitel – rodič – žák. Ke kombinaci všech tří předchozích způsobů se hlásí 14 (14%) tázaných učitelů. Kombinaci společných třídních schůzek a individuálních konzultací využívá 23 (24%) dotázaných.

Graf 13 Nejčastější forma komunikace s rodiči žáků

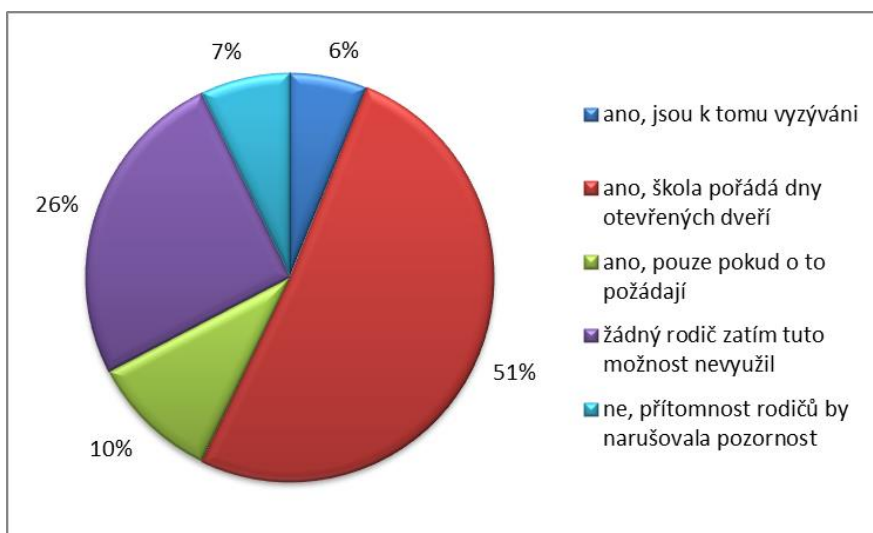
V grafu 13 jsou zobrazeny odpovědi respondentů na položku č. 12, která se dotazuje na nejčastější formy komunikace s rodiči. 34 (35%) dotazovaných vypovídalo, že nejčastěji volí osobní setkání s rodiči žáků, z těchto 34 se jednalo o 13 respondentů, kteří se zapojili do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny a 21, kteří ne. Telefonický kontakt označilo jako nejčastější způsob komunikace 15 (15%) učitelů, z nichž projektem prošlo 6 respondentů a 9 nikoli. E-mail nebo webové stránky školy nejčastěji používá 19 respondentů, 10 ze škol na, kterých projekt na podporu spolupráce probíhá a 9 ze škol bez zapojení do projektu. Sdělení v žákovské knížce nebo v notýsku využívá nejčastěji 28 dotazovaných, z nich 11 projektem prošlo a 17 ne. Kombinaci všech předchozích způsobů zvolili 2 respondenti., Interpretace dat

Graf 14 Navštěvují rodiče školu mimo třídní schůzky

Graf 14 zanáznorňuje odpovědi respondentů na položku č. 13. Podle 10 (10%) dotazovaných navštěvují rodiče školu často, dalších 59 (60%) uvedlo, že rodiče se ve škole mimo třídní schůzky vyskytují občas. Pouze výjmečně se mimo třídní schůzky s rodiči setkává 27 (28%) respondentů a 2 uvedli že rodiče ve škole nepotkávají skoro vůbec.

Graf 15 Navštěvují rodiče výuku žáků

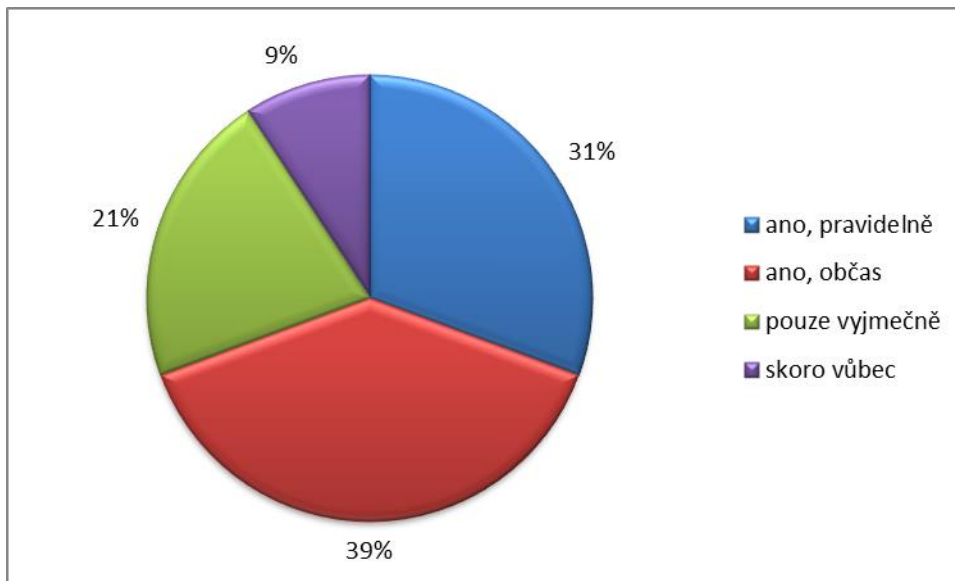
V grafu 15 jsou zaznamenány odpovědi respondentů na otázku č. 15, která se ptala na to, zda mají rodiče možnost navštívit výuku žáků. Nejčastěji učitelé odpovídali, že škola pro tento účel pořádá dny otevřených dveří, uvedli tak v 50 (51%) případech. 7 (6%) učitelů uvedlo, že k tomu rodiče vyzývá. V 10 (10%) případech mohou rodiče navštívit výuku svých dětí, pouze pokud o to požádají. 25 (26%) dotazovaných uvedlo, že si nejsou jisti, protože

žádný rodič tuto možnost zatím nevyužil. To, že by přítomnost rodičů ve výuce nepříznivě ovlivnila pozornost dětí se domnívá 7 (7%) dotázaných.

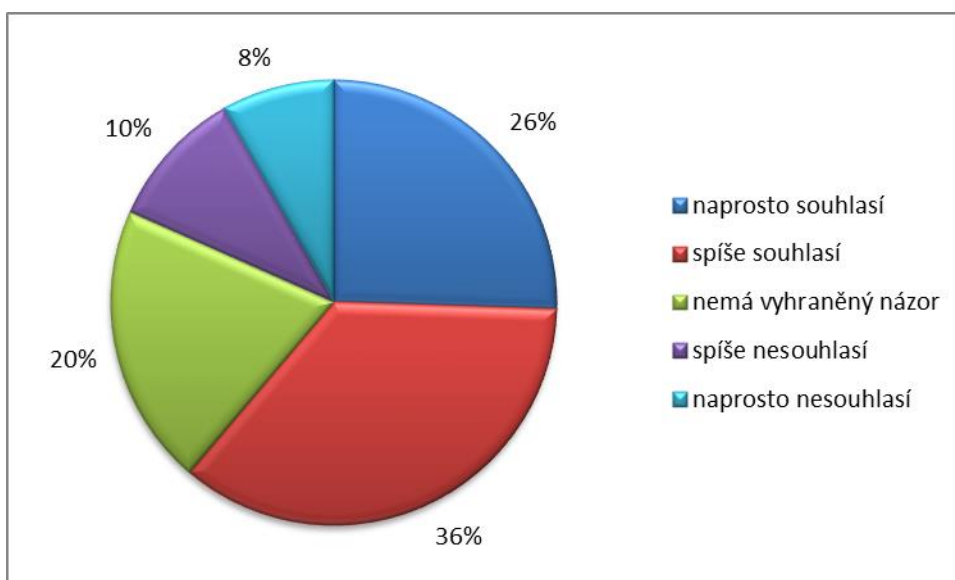
Tabulka 9 *Způsoby spolupráce s rodiči*

Způsoby spolupráce s rodiči	R	%
Individuální konzultace	23	23%
Telefon nebo e-mail	7	7%
Školní akce - dále nespecifikováno	18	18%
Akce prezentační	18	18%
Akce společenské	21	21%
osobní setkání při řešení problémů	3	3%
Zdůrazněna aktivní role rodičů	4	4%
Neuvedeno	21	21%
Školská rada	2	2%
Rodiče chodí pro úkoly	4	4%
Návštěva v domácnosti	1	1%
Celkem počet odpovědí	122	124%
Zařazeno ve 2 kategoriích	24	24%
Celkem počet respondentů	98	100%

V tabulce 9 jsou zaznamenány kategorie vytvořené z odpovědí respondentů na otevřenou otázku č. 14. Tato otázka se dotazovala na způsoby mimo třídní schůzky, které učitelé používají pro setkání s rodiči žáků. Nejčastěji u této otázky učitelé rozepisovali jednotlivé akce, které pro setkání s rodiči využívají, jako např. besídky, dílničky, workshopy apod, učinilo tak 39 respondentů. Tyto akce byly rozřazeny na prezentační a společenské dle Trankové (in Rabušicová 2004, s. 55).

Graf 16 *Neformální akce pro setkávání s rodiči žáků*

Graf 16 zobrazuje, jak často respondenti pořádají neformální akce pro setkávání s rodiči žáků. 30 (31%) dotázaných učitelů pořádá neformální akce pro rodiče pravidelně, 38 (39%) tyto akce pořádá občas. 21 (21%) respondentů udává, že neformální setkání s rodiči se odehrávají pouze výjimečně a 9 tyto akce nepořádá skoro vůbec.

Graf 17 *Škola pořádá mnoho akcí pro rodiče žáků*

Graf 17 zobrazuje odpovědi respondentů na škálovou položku č. 33: Škola pořádá spoustu akcí pro rodiče žáků. S tímto výrokem naprosto souhlasí 25 (26%) dotazovaných, spíše souhlasí 35 (36%). Vyhraněný názor nemá nebo nedokáže určit 20 (20%) respondentů.

Spíše nesouhlasí 10 (10%) dotazovaných učitelů a naprosto nesouhlasí 8 (8%). Vypočtený průměr u této škálové položky činí 2,40. Průměr je tedy na rozhraní mezi bodem 2 spíše souhlasí a 3 nemá vyhraněný názor.

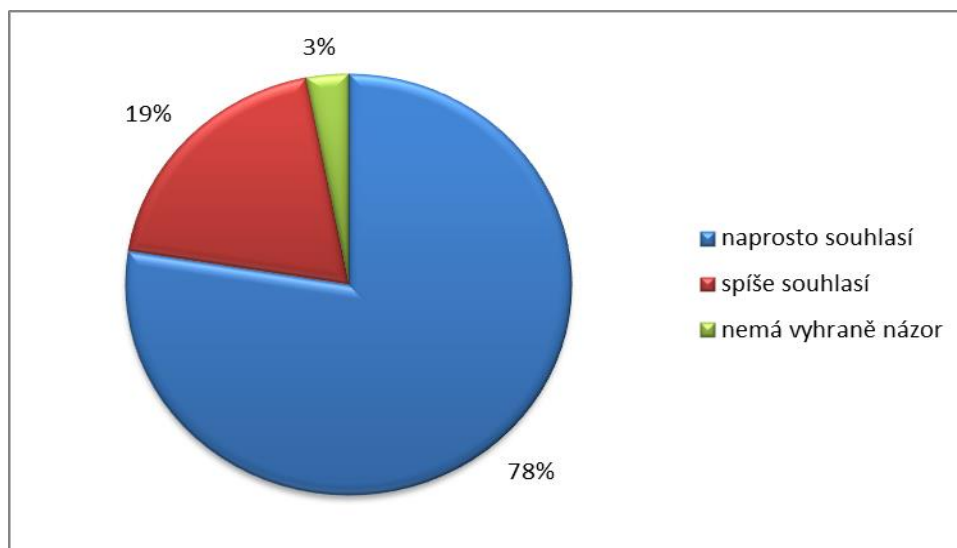
6.5 Pohled dotázaných učitelů na přínosy spolupráce s rodiči

Tabulka 10 jednotlivé přínosy spolupráce

K čemu by měla spolupráce školy a rodiny směřovat?	P	%
K jednotnému výchovnému působení školy a rodiny	76	78%
K vytvoření pozitivního školního klimatu	13	13%
Ke zlepšení chování žáků	5	5%
Ke zlepšení prospěchu žáků	2	2%
Jiná odpověď	2	2%
Celkem	98	100%

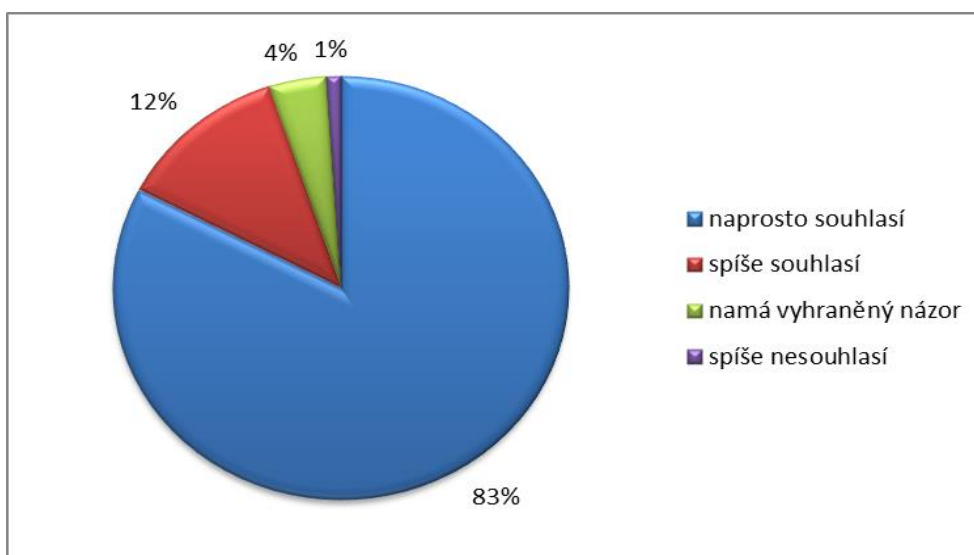
Z tabulky 10 lze vyčíst odpovědi respondentů na položku č. 9, která zněla: K čemu by podle Vás měla spolupráce školy a rodiny směřovat především? Nejčastěji u této otázky volili respondenti odpověď, že spolupráce školy a rodiny by měla směřovat především k jednotnému výchovnému působení školy a rodiny. Tuto odpověď zvolilo 76 (78%) dotazovaných.

Graf 18 Spolupráce s rodinou je nezbytná pro pozitivní školní klima

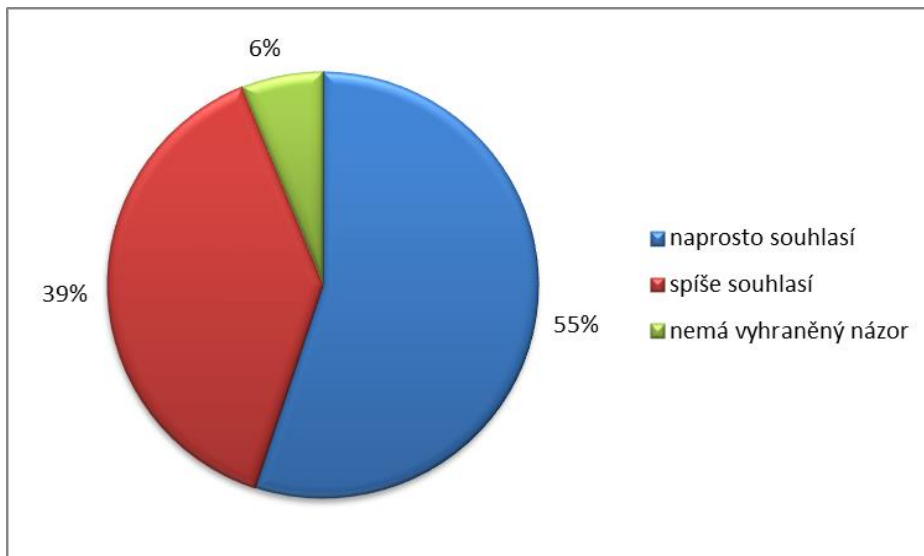
Graf 18 zobrazuje odpovědi respondentů na škálovou položku č. 19: Spolupráce s rodinou je nezbytná pro vytvoření pozitivního školního klimatu. S výrokem naprosto souhlasí 76 (78%) dotázaných, spíše souhlasí 19 (19%) a vyhraněný názor nemají 3 respondenti. Vypočtený průměr u této škálové položky je 1,26. Průměr se tedy přibližuje počátečnímu bodu škály, naprosto souhlasí.

Graf 19 *Spolupráce je nezbytná pro úspěšné výchovně vzdělávací působení na dítě*

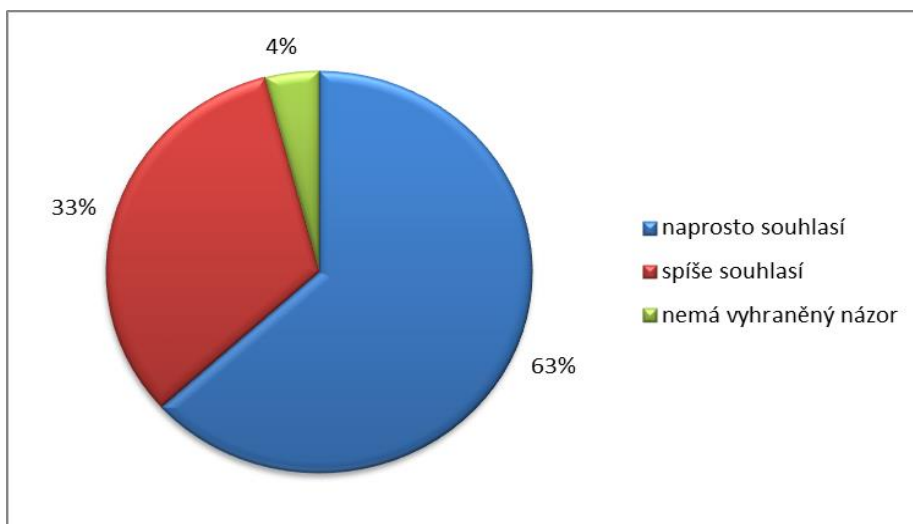
V grafu 19 jsou vyobrazeny odpovědi na škálovou položku č. 20: Spolupráce s rodinou je nezbytná pro úspěšné výchovně vzdělávací působení na dítě. 81 (83%) dotazovaných s tímto výrokem naprosto souhlasí, 24 (12%) spíše souhlasí. Nedovede určit 12 (4%) a 5 (1%) dotazovaných spíše nesouhlasí. Vypočtený průměr u této škálové otázky činí 1,24 je tedy nejbližší bodu 1.

Graf 20 *Spolupráce školy a rodiny přispívá ke zlepšení školních výsledků dětí*

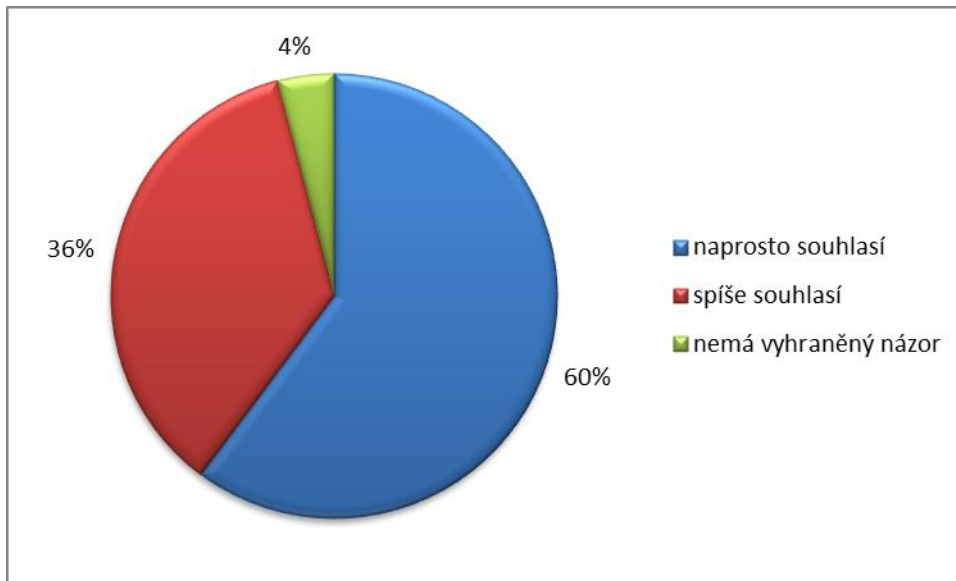

Graf 20 zobrazuje odpovědi na položku č. 21: Spolupráce školy a rodiny přispívá ke zlepšení školních výsledků dětí. S uvedeným tvrzením naprosto souhlasí 54 (55%) tázaných, 38 (39%) spíše souhlasí a nevyhraněný názor má 6 (6%) respondentů. Vypočtený průměr činí 1,49 a pohybuje se tak mezi bodem 1 a 2.

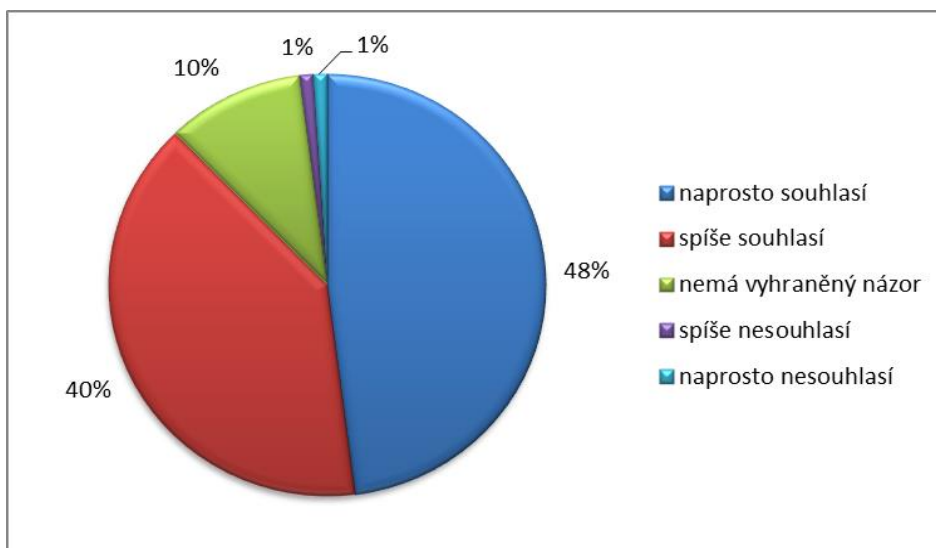
Graf 21 *Spolupráce je přínosná jak pro rodiče, tak pro školu*

Graf 21 zobrazuje odpovědi respondentů na škálovou položku č. 27: Spolupráce školy a rodiny je přínosná jak pro rodiče tak pro školu. S tímto výrokem 62 (63%) dotazovaných naprosto souhlasí, 32 (33%) s výrokem spíše souhlasí a 4 (4%) tázaní učitelé namají vyhraněný názor. Průměr 1,41 se pohybuje na rozhraní mezi bodem 1 a 2.

Graf 22 *Spolupráce přispívá k prevenci rizikového chování*

Graf 22 zaznamenává odpovědi na škálovou položku č. 28: Spolupráce školy a rodiny je jeden z předpokladů prevence rizikového chování dětí. S výrokem naprosto souhlasí 59 (60%), 35 (36%) téměř souhlasí a 4(4%) respondenti nemají vyhraněný názor. Průměr u této škály činí 1,44 a pohybuje se tedy mezi na rozhraní mezi 1 a 2.

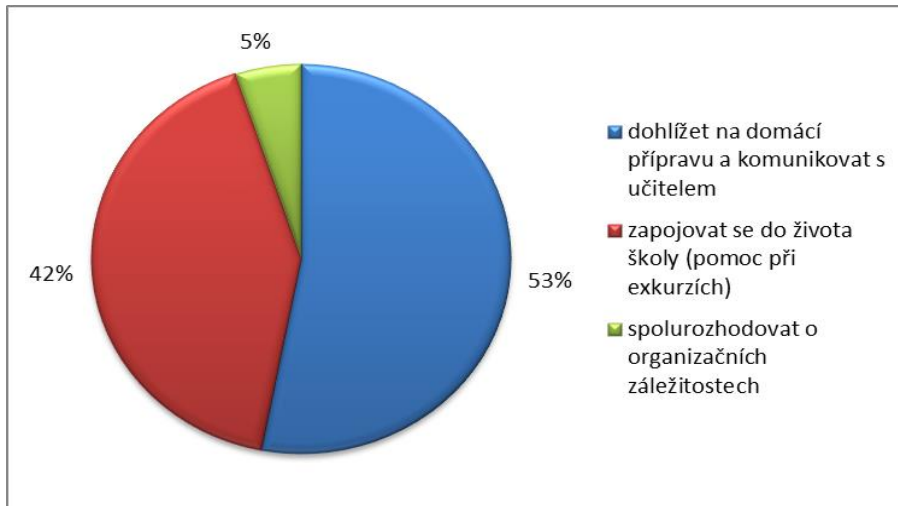
Graf 23 *Spolupráce školy s rodinou žáků přispívá k rozvoji sociálních kompetencí dětí.*

V Grafu 23 jsou vyobrazeny odpovědi na položku č. 29 z dotazníku, která zní: Spolupráce školy s rodinou žáků přispívá k rozvoji sociálních kompetencí dětí. 47 (48%) respondentů s tímto výrokem souhlasí a 39 (40%) spíše souhlasí. Vyhraněný názor nemá, nebo se nedovede rozhodnout 10 (10%) dotazovaných. Pouze tázaný učitel 1 uvádí, že s výrokem

spíše nesouhlasí, stejně jako 1 naprosto nesouhlasí. Průměr u této škálové položky činí 1,67. Pohybuje se tedy mezi bodem 1 a 2 s přibližující se tendencí k bodu 2, spíše souhlasí.

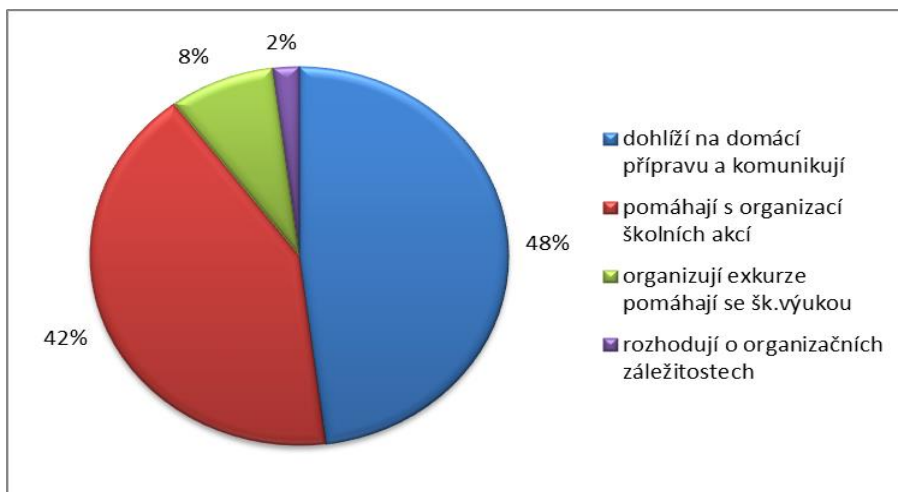
6.6 Role rodičů směrem ke škole

Graf 24 *Jaká by měla být role rodičů směrem ke škole*

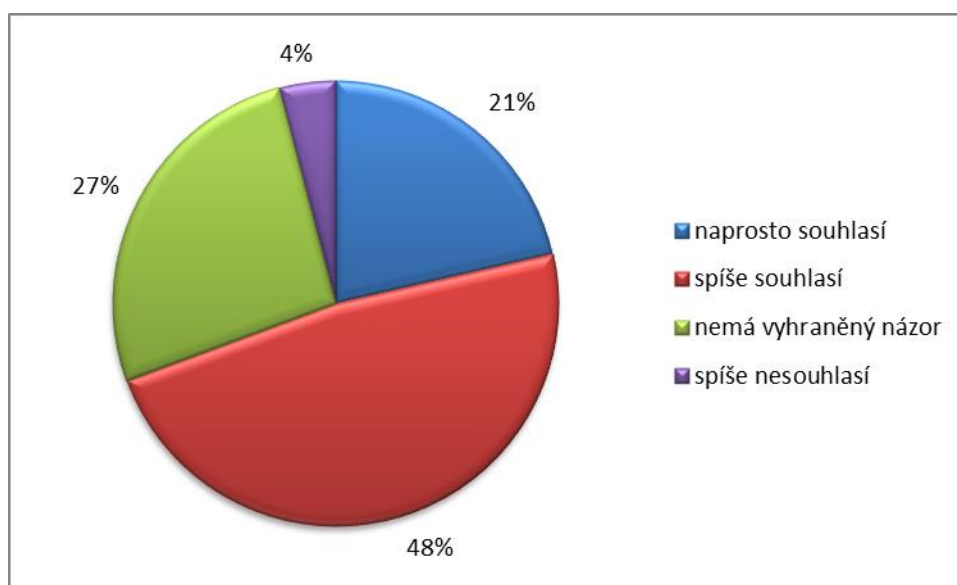
Graf 24 znázorňuje názory učitelů nato, jaká by měla být aktivita rodičů směrem ke škole. Většina 52 (53%) respondentů si myslí, že rodiče by měli pouze dohlížet na domácí přípravu dětí do školy a komunikovat s učitelem o chování a prospěchu svého dítěte. 42 (42%) dotázaných uvádí, že rodiče by se měli navíc zapojovat do volnočasových aktivit, jako je například pomoc při organizaci výletů či exkurzí. Pouze 5 dotázaných učitelů si myslí, že rodiče by se též měli zapojovat do rozhodování o organizačních záležitostech školy.

Graf 25 *Jaká je role rodičů směrem ke škole*

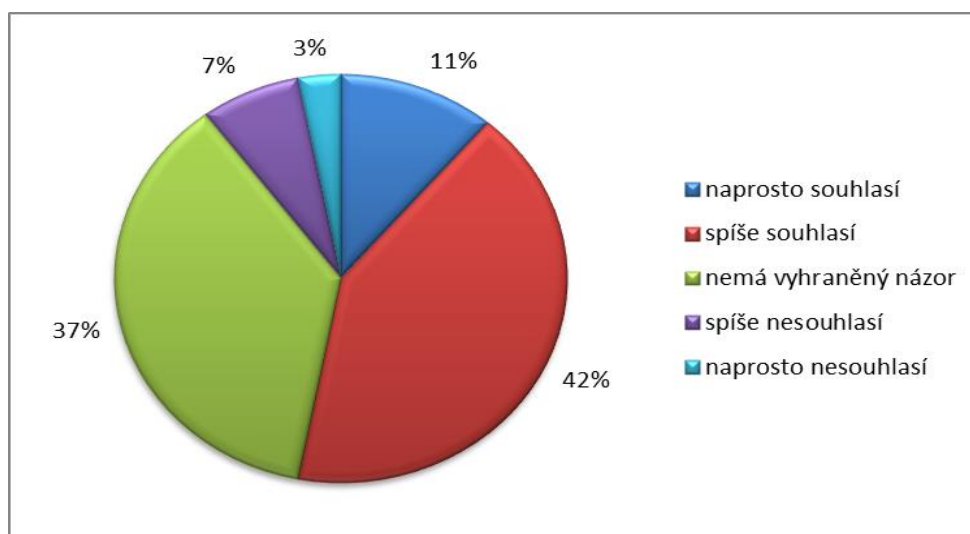
V grafu 25 jsou znázorněny odpovědi respondentů, na to jaká je skutečná podoba aktivity rodičů směrem ke škole. 47 (48%) respondentů uvedlo, že rodiče pouze dohlíží na domácí přípravu dětí do školy a komunikují s učitelem o chování a prospěchu svého dítěte. 42 (42%) dotázaných vypovídá, že rodiče se navíc podílí na organizaci školních akcí, jako jsou například plesy, besídky apod. Pomoc rodičů při školní výuce a organizování exkurzí uvedlo 8 (8%) učitelů a pouze 2 učitelé vypovídají, že rodiče se též podílí na rozhodování o organizačních záležitostech školy.

Graf 26 *Setkání s rodiči žáků jsou příjemná*

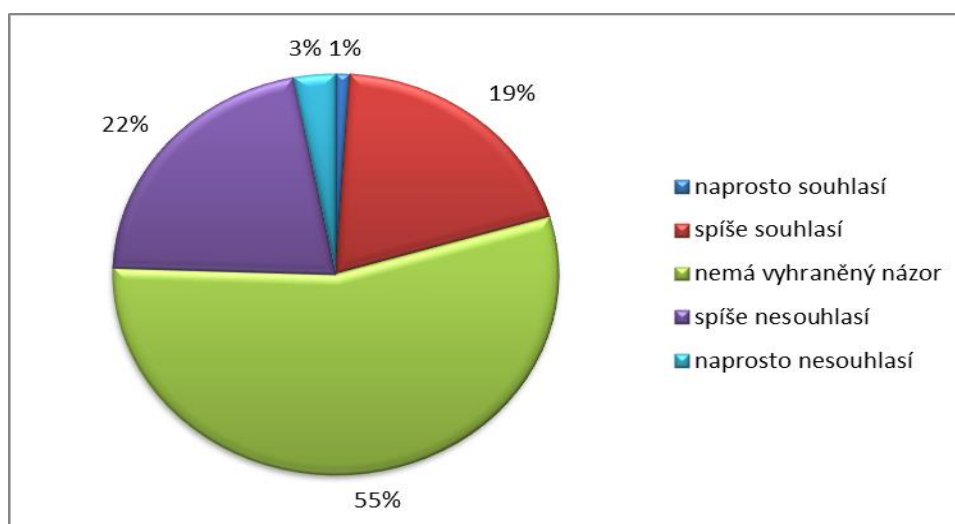
Graf 26 zobrazuje rozložení odpovědí respondentů na škálovou položku č. 24: Setkání s rodiči žáků jsou pro mě většinou příjemná. S tímto výrokem naprosto souhlasí 21 (21%) respondentů, 47 (48%) jich spíše souhlasí. Vyhraněný názor nemá nebo není schopno určit 26 (27%) a pouze 4 učitelé s tímto tvrzením spíše nesouhlasí. Vypočtený průměr této škálové položky činí 2,13 což se nejvíce přibližuje bodu 2, spíše souhlasí.

Graf 27 Většina rodičů se zajímá o školní prospěch a chování dítěte

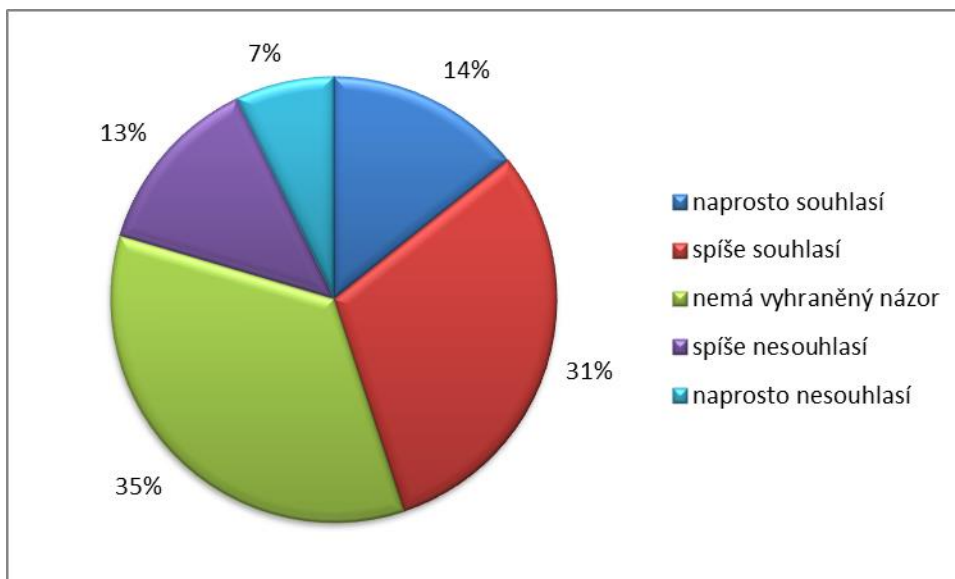
Z grafu 27 můžeme vypočítat rozložení odpovědí respondentů na škálovou položku č. 30: Většina rodičů se zajímá o školní prospěch a chování svého dítěte. S tvrzením naprosto souhlasí 11(11%), spíše souhlasí 41(42%). Vyhraněný názor nemá, nebo nedokáže určit 36 (37%) respondentů. 7 (7%) spíše nesouhlasí a 3 (3%) naprosto nesouhlasí. Průměr, jež byl pro tuto škálu vypočítán se pohybuje na rozhraní mezi bodem 2 a 3. Přesně se jedná o průměr 2,48.

Graf 28 Většina rodičů je ochotná se školou aktivně spolupracovat

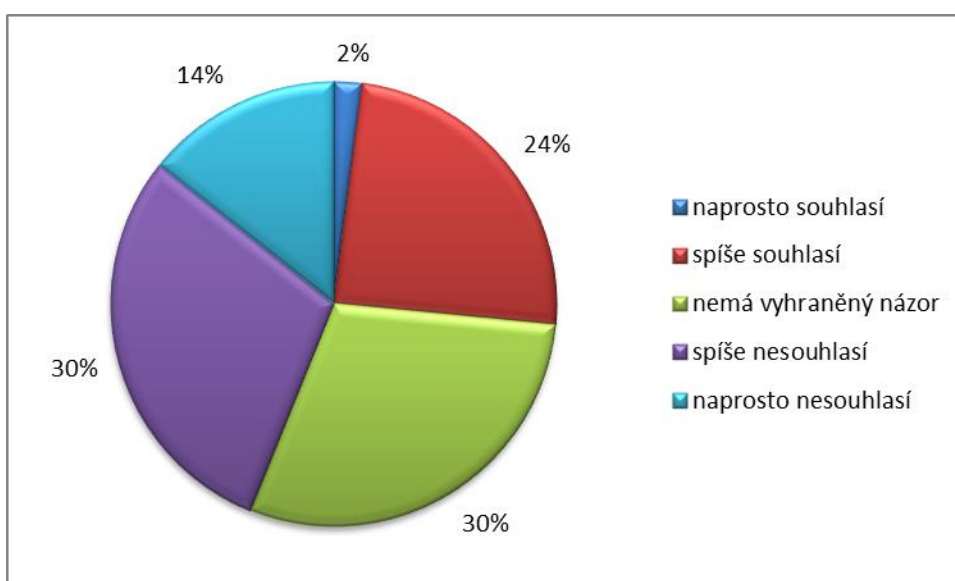
Z grafu 28 jsou patrné odpovědi respondentů na položku č. 31: Většina rodičů je ochotná se školou aktivně spolupracovat. S tímto výrokem naprosto souhlasí pouze 1 (19%) dotázaný, 19 (19%) spíše souhlasí. Nedovede určit 54 (55%) respondentů. S výrokem spíše nesouhlasí 21 (22%) a spíše souhlasí 3 (3%). Vypočtený průměr činí 3,06 a je tedy nejbližší bodu 3, nemá vyhraněný názor.

Graf 29 Rodiče se akcí školy účastní ve velkém počtu

Graf 29 znázorňuje odpovědi na škálovou položku č. 34: Rodiče se akcí školy účastní v hojném počtu. S tímto výrokem souhlasí 14 (14%), spíše souhlasí 30 (31%) dotazovaných. Vyhraněný názor nemá, nebo se nedovede rozhodnout 34 (35%), S výrokem spíše nesouhlasí 13 (14%) a 7 (7%) naprosto nesouhlasí. Vypočtený průměr činí 2,86 a přibližuje se tak k bodu 3.

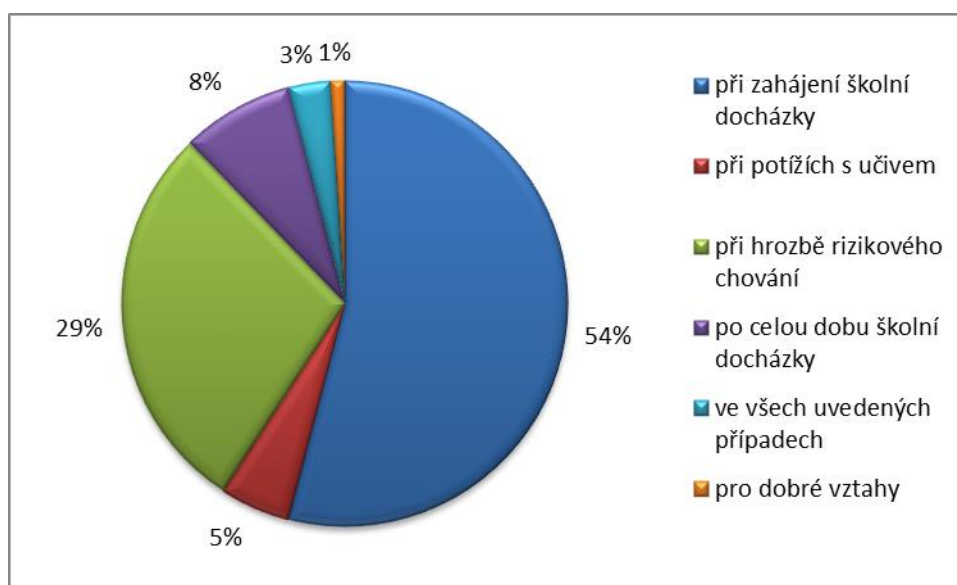
Graf 30 Rodiče se podílí na organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.

Graf 30 znázorňuje odpovědi na škálovou položku č. 35: Rodiče se podílí na organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod. S tímto tvrzením naprosto souhlasí 2 (2%) tázaných učitelů a 24 (24%) spíše souhlasí. Vyhraněný názor, nebo nedokáže určit 29 (30%) respondentů. Spíše nesouhlasí 29 (30%) a naprosto nesouhlasí 14 (14%) dotazovaných. Průměr vypočtený u této škálové položky činí 3,30 což se pohybuje mezi bodem 3 nelze určit a 4 spíše nesouhlasí.

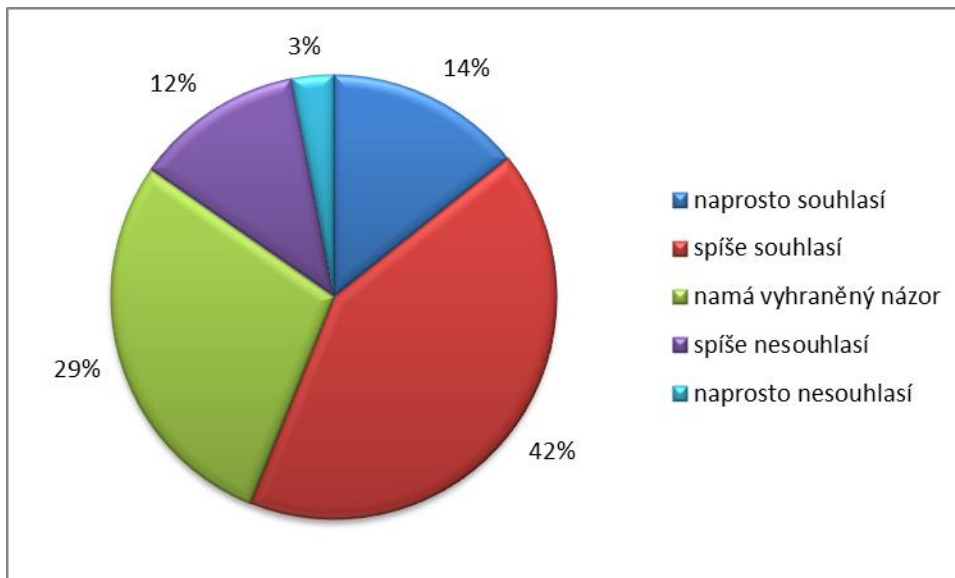
6.7 Postoj k významu spolupráce

Graf 31 *Kdy má spolupráce s rodiči největší význam*

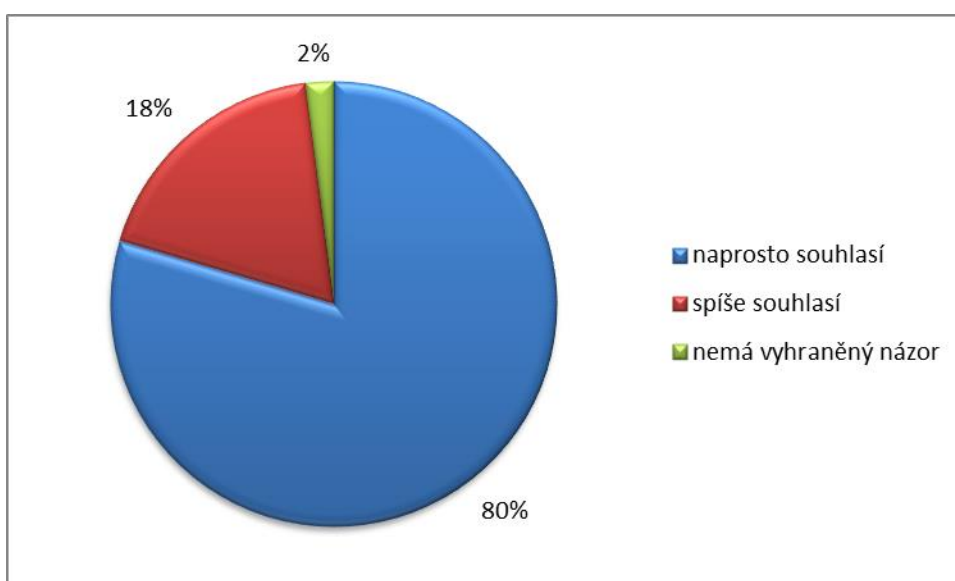
V Grafu 31 jsou výpovědi respondentů o tom, kdy je podle nich spolupráce nejdůležitější. Odpovědi byly získány pomocí otázky č. 8 v dotazníku. 53 (54%) respondentů uvedlo, že spolupráce je nejdůležitější na počátku školní docházky. Za nejdůležitější považuje spolupráci s rodiči při hrozbě rizikového chování žáka 28 (29%) tázaných učitelů. Vlastní odpověď v tomto případě napsalo 12 učitelů, z nichž 5 se domnívá, že spolupráce je nutná ve všech třech výše zmíněných případech. 8 považuje spolupráci důležitou po celou dobu školní docházky a respondent číslo 96 uvedl odpověď: „pro dobré vztahy“.

Graf 32 *Spolupráce s rodiči je jedna z nejdůležitějších činností pedagoga*

V grafu 32 jsou zobrazeny odpovědi na škálovou položku č. 23: Navázání vztahu s rodiči je jeden z nejdůležitějších úkolů pedagoga. S tímto výrokem naprosto souhlasí 14 (14%) dotázaných učitelů a 41 (42%) spíše souhlasí. Nevyhraněný postoj zastává 28 (29%) respondentů. S výrokem spíše nesouhlasí 12 (12%) dotázaných a 3 naprosto nesouhlasí. Průměr u této škálové položky činí 2,49 je teda na hranici mezi bodem 2 a 3.

Graf 33 *Spolupráce školy a rodiny je důležitá*

V grafu číslo 33 jsou znázorněny odpovědi respondentů na škálovou položku č. 37: Spolupráce školy a rodiny je velmi důležitá. S tímto tvrzením naprosto souhlasí 78 (80%) respondentů, spíše souhlasí 18 (18%) dotázaných a 2 (2%) mají nevyhraněný názor. Vypočtený průměr 1,22 u této škálové položky se těsně přibližuje bodu 1, naprosto souhlasím.

Vyhodnocení otevřené položky č. 18: Jaký je Váš názor na spolupráci školy s rodinami žáků?

Jedna z otevřených otázek v dotazníku byla určena pro vyplnění vlastního názoru respondentů na spolupráci s rodinami žáků. Z odpovědí s podobným významem vznikly kategorie, jež jsou uvedeny v tabulce 11. Jelikož jsme si vědomi toho, že kategorizováním těchto odpovědí se část informací vytrácí, uvádíme pod tabulkou přepis odpovědí vybraných respondentů na tuto otázku. Čtenář si tak může utvořit ucelenější obraz toho, jak respondenti na tuto otázku odpovídali. Nejčastější odpovědi se týkaly toho, že spolupráce s rodiči žáků je důležitá a přínosná. Další často se opakující odpovědi se týkaly hodnocení spolupráce. Respondenti buďto zmiňovali že spolupráce funguje dobře a nebo že je velmi individuální podle přístupu rodičů.

Tabulka 11 *Názory na spolupráci s rodiči*

18. názor na spolupráci s rodiči žáků	P	%
spolupráce je důležitá	12	12%
spolupráce je přínosná	11	11%
je dobré ji posílit (více neformálních setkání)	8	8%
spolupráce s rodiči funguje dobře	10	10%
spolupráce s rodiči nefunguje dobře	9	9%
dělbá odpovědosti školy a rodiny	3	3%
s některými rodiči dobrá s jinými špatná	11	11%
nutnost zpětné vazby	3	3%
pozitivní názor	4	4%

potřeba větší jednoty	4	4%
iniciativa na straně školy, rodiče méně aktivní	6	6%
neuvedeno	16	16%
jiné	4	4%
celkem počet odpovědí	101	103%
zařazeno do 2 kategorií	3	
	98	

Respondent 3: „Rodiče v dnešním uspěchaném světě nemají čas na nic, ani na své vlastní dítě. Problém při zapojování rodičů ve škole. Přichází většinou rodiče žáků 1. Stupně.“

Respondent 21: „Spolupráce je velmi důležitá nejen k navázání příjemného klimatu ve třídě, ale i k základní prevenci rizikového chování. Je to lepší i pro pocit dítěte, pokud komunikace rodičů se školou funguje.“

Respondent 73: „Spolupráce školy s rodinou je podle mě důležitá, už jen z toho důvodu že při spolupráci navážeme lepší komunikaci a lépe se tak dají řešit případné problémy.“

Respondent 57: „Spolupráce funguje, ale vždy je co zlepšovat, hlavně na 2. Stupni zájem rodičů slábne.“

Respondent 86: „Rodiče často kritizují, že škola pořádá málo aktivit pro rodinu a děti, sami však yvíjí malou aktivitu. Ocenila bych stejnoměrné zatížení (rodiče a škola).“

Respondent 92: „Často spolupracují rodiče žáků s výborným prospěchem, děti se slabším prospěchem mívají rodiče, kteří se spíš spolupráci vyhýbají.“

6.8 Testování hypotéz

Pro ověření věcných hypotéz stanovených v designu výzkumného šetření jsme použili Test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Při jeho výpočtu jsme postupovali podle Chrásky (2007, s. 76 – 81). Výpočet byl proveden na hladině významnosti 0,05 a jeho ověření proběhlo na hladině 0,01.

H1: Mezi zájmem respondentů navázat s rodiči žáků bližší spolupráci a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny existuje souvislost.

Pro ověření této věcné hypotézy byly stanoveny následující statistické hypotézy:

H0: Mezi zájmem respondentů navázat s rodiči žáků bližší spolupráci a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny neexistuje statisticky významný rozdíl.

HA: Mezi zájmem respondentů navázat s rodiči žáků bližší spolupráci a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny existuje statisticky významný rozdíl.

Porovnávána byla data z odpovědí č. 3 a č. 36.

Testové kritérium: $\chi^2 = 2,19$

Stupeň volnosti: 2

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$

$\chi^2 = 2,19 < \chi^2_{0,05(2)} = 5,991$

Hodnota chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05 pro stupeň volnosti 2 je větší než námi vypočtené testové kritérium. Přijmáme proto H0: Mezi zájmem respondentů navázat s rodiči žáků bližší spolupráci a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny neexistuje statisticky významný rozdíl.

H2: Mezi používanými prostředky pro spolupráci s rodiči žáků a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny existuje souvislost.

Z této věcné hypotézy jsme stanovili tyto statistické hypotézy:

H0: Mezi používanými prostředky pro spolupráci s rodiči žáků a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny neexistuje statisticky významný rozdíl.

HA: Mezi používanými prostředky pro spolupráci s rodiči žáků a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny existuje statisticky významný rozdíl.

Porovnávána data pro tuto hypotézy byla zjištěna otázkou č. 3 a 12.

Testové kritérium: $\chi^2 = 1,19$

Stupeň volnosti: 3

Hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Kritická hodnota chí-kvadrátu $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$

$$\chi^2 = 1,19 < \chi^2_{0,05(3)} = 7,815$$

Hodnota chí-kvadrátu na hladině významnosti 0,05 pro stupeň volnosti 3 je větší než námi vypočtené testové kritérium. Přijmáme proto H_0 : Mezi používanými prostředky pro spolupráci s rodiči žáků a zapojením školy do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny neexistuje statisticky významný rozdíl.

Ani jedna z námi stanovených věcných hypotéz se tak nepotvrdila. Z čehož můžeme usuzovat, že to zda se škola zapojila do projektu či ne nemá na spolupráci s rodiči velký vliv. Důležitější roli patrně hraje zájem a aktivita každého učitele pro tuto spolupráci vytvářet podmínky.

7 INTERPRETACE DAT

V následující kapitole shrneme výsledky našeho výzkumného šetření a porovnáme je s poznatky získanými studiem odborné literatury. Výzkumu se zúčastnilo 98 učitelů základních škol ve Zlínském kraji. Z důvodu nízkého počtu respondentů a záměrné volby výzkumného souboru jsme si vědomi toho, že je výsledky nelze zobecňovat na populaci.

S potěšením můžeme konstatovat, že většina dotazovaných učitelů si je vědoma významu jaký má spolupráce školy a rodiny pro všechny strany. Ze získaných dat je patrné, že učitelé považují spolupráci s rodiči za velmi důležitou. Důležitost této spolupráce uváděli respondenti poměrně často hned u několika otevřených otázek, konkrétně např. u otázky č. 5 nebo 18. O pozitivním postoji respondentů ke spolupráci s rodiči lze usuzovat též ze škálových položek, jež se týkaly jak samotného významu spolupráce, tak jejích přínosů. Většina respondentů zastává názor, že spolupráce s rodiči je nejdůležitější na počátku školní docházky. Význam vzájemné spolupráce v tomto období shodně podtrhuje několik odborných autorů např. Franclová, Štech nebo Viktorová. Kteří uvádí, že školní výsledky dětí v nižších ročnících souvisí s pomocí rodičů se školní přípravou. Tato domácí příprava do školy je samozřejmě efektivnější, pokud v ní učitele rodiče podporují.

Postoje dotazovaných respondentů k roli rodičů směrem ke škole se pokusíme porovnat s úrovněmi spolupráce dle Epsteinové (2001, s. 46). Kdy první úroveň je, rodičovský dohled nad školní přípravou, následuje komunikace s učitelem. Na třetí úrovni již rodiče vystupují aktivněji a např. pomáhají s organizací vzdělávacích či volnočasových akcí. Následuje zapojení rodičů do rozhodování o záležitostech týkajících se chodu školy a poslední úroveň je zapojení celé školy včetně žáků a jejich rodičů do záležitostí týkajících se místní komunity. Dotazovaní učitelé nejčastěji uváděli, že rodiče by měli dohlížet na školní přípravu dětí doma a komunikovat s učitelem. Další poměrně početná skupina tázaných uváděla, že rodiče by se měli spolupodílet na organizaci školních akcí. Vnímaná aktivita rodičů podle tázaných učitelů se tak pohybuje mezi 2 a 3 úrovní. Výsledků škálových položek týkajících se aktivity rodičů, se nejvíce přibližují bodu 3. Tento středový bod může poukazovat na individuální rozdíly mezi rodiči.

Výsledky škálových položek, týkajících se přínosů spolupráce školy s rodiči se pohybují kolem bodu 1. Většina dotazovaných tak souhlasí s pozitivním vlivem spolupráce na školní klima, na vzdělávací výsledky i chování žáků. Sami respondenti považují za nejvýznamnější přínos vzájemné spolupráce jednotné výchovně vzdělávací působení na dítě.

Ač se dnes hovoří o nutnosti individuálního přístupu k žákům i k jejich rodičům, většina dotazovaných realizuje třídní schůzky pro všechny rodiče společně, případně volí kombinaci hromadných třídních schůzek s individuálními konzultacemi. Pokud porovnááme způsoby komunikace s rodiči, jež používají naši respondenti s výsledky výzkumu Milady Rabušicové z roku 2003, lze konstatovat, že námi dotazovaní učitelé volí více přímé způsoby komunikace. V uváděném výzkumu dominují těsně za třídními schůzkami sdělení v žakovské knížce. (Šed'ová in Rabušicová, 2004, s. 72;73). V našem výzkumu se počet respondentů využívajících tuto nepřímou formu řadí až za počet respondentů, kteří využívají polopřímé či přímé způsoby komunikace.

V odborné literatuře je jako překážka pro navázání vztahu s rodiči žáků uváděn čas, v odpovědích respondentů z našeho výzkumného šetření však dominuje neochota či nezájem ze strany rodičů. Nedostatek času učitelů, jako překážku pro spolupráci s rodiči zmiňuje např. Pol (2007, s. 17). Naopak Trnková (in Rabušicová, 2004, s. 65 – 68) se zmiňuje o nedostatku času ze strany rodičů vlivem jejich pracovní vytíženosti. Respondenty uváděná neochota rodičů, tak může pocházet právě z nedostatku času rodičů.

Celkově je z odpovědí patrný zájem učitelů o bližší spolupráci s rodiči žáků. Tento zájem je patrný jak ze škálových otázek týkajících se této oblasti, tak z toho že většina dotazovaných učitelů má zájem o zapojení do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny. Zájem o zapojení do takového projektu mají dokonce učitelé ze škol, které už jsou součástí nějakého takového projektu.

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z výsledků našeho výzkumného šetření vyplývá, že učitelé považují spolupráci s rodiči za důležitou, přínosnou a mají zájem ji rozvíjet. Sami však tuto spolupráci často nehodnotí jako zcela optimální a stěžují si na pasivitu rodičů. Z odborné literatury, ale i z logiky věci je zřejmé, že iniciátorem této spolupráce musí být škola a učitelé. Nejen že se od školy určitá forma spolupráce s rodiči očekává, vždyť jde o veřejnou instituci, ale má pro rozvoj vzájemné spolupráce lepší podmínky než rodiče. Doporučení pro praxi je tedy návrh semináře pro učitele, který by podpořil učitele v jejich úsilí navázat s rodiči pozitivní vztahy.

Seminář pro podporu učitelů ve spolupráci s rodiči:

Seminář je určen pro 10 – 15 učitelů a jeho předpokládaná délka je 2,5 hodiny. Jedná se tedy o jednorázový seminář, jehož cílem je ukázat učitelům různé možnosti, které mohou využít, chtějí-li s rodiči žáků navázat užší vztahy. Seminář lze uskutečnit v prostorách školy, čímž se výrazně snižují náklady na jeho realizaci.

V úvodu semináře bude s účastníky proveden brainstorming na téma: Když se řekne spolupráce s rodiči. Který má za cíl nejen navodit pozitivní atmosféru a otevřít komunikaci, ale také získat základní přehled o tom, jak účastníci semináře na oblast vztahů školy a rodiny pohlíží.

Následující část bude věnována komunikaci s rodiči. Učitelé budou poučeni formou výkladu, jaké způsoby komunikace je vhodné používat pro jednání s rodiči. Budou jim připomenuty principy asertivní komunikace a aktivního naslouchání. Na závěr této části bude účastníkům semináře přehrán videozáznam z jednání učitele s rodičem. Formou diskuze budou rozebrány chyby, kterých se učitel ve videozáznamu dopustil a možnosti jak se těmto chybám vyhnout. Po této části bude následovat 10 - 15 minutová přestávka.

Druhá část tohoto semináře bude věnována akcím pro rodiče. V úvodu budou učitelé požádáni o vyjmenování akcí, které škola pro rodiče žáků pořádá. Následně budou formou výkladu a videoukázky učitelé seznámeni s dalšími aktivitami a způsoby, které lze využít pro podporu spolupráce s rodiči žáků. V průběhu semináře budou mít učitelé k dispozici odbornou literaturu a jiné dokumenty, ve kterých mohou nalézt inspiraci, jak spolupráci s rodiči rozvíjet.

V závěrečné diskuzi budou učitelé požádáni i zpětnou vazbu jak k průběhu semináře, tak k užitečnosti poznatků pro další aktivitu učitelů v této oblasti.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali problematikou vztahů mezi školami a rodinami ve Zlínském kraji. Důležitost spolupráce těchto dvou institucí spočívá především v jednotném edukačním působení na osobnost dítěte. Pozitivní vztahy mezi rodiči a učiteli pomáhají sjednotit výchovné styly a působí též jako prevence vzniku různých patologických jevů. Pokud je cílem učitelů i rodičů výchovným působením dosáhnout pozitivních změn v osobnosti dítěte, měli by se v tomto působení vzájemně doplňovat a podporovat.

Téma spolupráce školy a rodiny se začalo mezi českými odborníky projednávat po roce 1989 v souvislosti s nástupem rychlých celospolečenských změn. Teprve v posledních letech však můžeme zaznamenat praktickou změnu, která nastala na některých našich základních školách. Jedná se o realizaci projektů, vzdělávacích programů či jednorázových aktivit na podporu spolupráce školy s rodiči. Snahy učitelů rodiče zapojit do školního dění vychází často z jejich subjektivního přesvědčení než z teoretických poznatků. Důvodem je to, že při vysokoškolské přípravě pedagogů se na tuto oblast nezdědka zapomíná. Navíc na toto téma v našich podmínkách vzniklo jen několik málo celistvých odborných publikací, nebo plánů dalšího vzdělávání učitelů.

V empirické části této práce byly pomocí kvantitativního výzkumu ověřeny poznatky z části teoretické. Cílem našeho výzkumného bádání bylo zjistit jaký je pohled učitelů na vybraných základních školách ve Zlínském kraji na spolupráci školy s rodinou. Zaměřili jsme se na zjištění postojů k významu spolupráce a k rodičům žáků, zajímal nás též zájem učitelů tuto spolupráci dále rozvíjet. Následně jsme popsali prostředky, které respondenti pro spolupráci s rodiči žáků používají a s jakými překážkami se při snaze navázat s rodiči žáků bližší vztah setkávají.

Z realizovaného výzkumného šetření vyplynulo, že dotazovaní učitelé spolupráci s rodiči žáků považují za velmi důležitou a prospěšnou pro všechny strany. Z výpovědí větší části respondentů je patrný zájem navazovat partnerské vztahy s rodiči žáků. Ač učitelé uvádí velký zájem, využívají často neefektivní způsoby pro spolupráci a rodiče zůstávají v pasivní roli.

V návaznosti na tyto výsledky jsme navrhli seminář, který má pomoci učitelům v jejich snaze s rodiči žáků efektivně spolupracovat. Seminář je zaměřen především na komunikaci s rodiči a na realizaci školních akcí pro rodiče.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského, 2005. ISBN 80-89-236-00-6.
2. BERAN, Vít, Ondřej HAUSENBLAS, Hana KOŠŤÁLOVÁ a Hana KASÍKOVÁ. Raadce učitele. Praha: Josef Raabe, 2000-. ISSN 1801-8289.
3. ČAPEK, Robert. Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4640-1.
4. EPSTEIN, Joyce Levy. School, family, and community partnerships: preparing educators and improving schools. Second edition. Boulder: Westview Press, a Member of the Perseus Books Group, 2011. ISBN 978-0-8133-4447-8.
5. FRANCOVÁ, Marta. Zahájení školní docházky. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4463-6.
6. GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Vyd. 4. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava. 2008, 272 s. ISBN 978-80-223-2391-8.
7. HOLEČEK, Václav. Psychologie v učitelské praxi. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-3704-1.
8. CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
9. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. Předškolní a primární pedagogika: Předškolní a elementární pedagogika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
10. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
11. KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
12. KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ. Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy. Praha: Portál, 2003. Step by step. ISBN 80-7178-695-0.

13. LAUERMAN, Marek, 2012. Komunitní škola v perspektivě českého vzdělávacího systému [online]. MŠMT, © [cit. 16-04-01]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/a/15805/15805/KOMUNITNI-SKOLA-V-PERSPEKTIVE-CESKEHO-VZDELAVACIHO-SYSTEMU.html/>
14. MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. Komunikace ve škole. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.
15. MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.
16. MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 8086429059.
17. POL, Milan. Škola v proměnách. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4499-9.
18. PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika. 5., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0456-5.
19. PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Vyd. 2. aktualiz. Praha: Portál, 2006. ISBN 8071789445.
20. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
21. PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ. Kapitoly ze sociální pedagogiky. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-3469-6.
22. RABUŠICOVÁ, Milada. Škola a (versus) rodina. V Brně: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.
23. WALTEROVÁ, Eliška. Školství - věc (ne)veřejná?: názory veřejnosti na školu a vzdělávání. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1882-1.
24. ZAČÍT SPOLU, O náš, program začít spolu. www.zacitspolu.eu [online]. © [cit. 16-04-01]. Dostupné z: <http://zacitspolu.eu/o-nas/program-zacit-spolu>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

H1	Hypotéza 1(věcná hypotézy stanovená v designu výzkumného šetření)
H2	Hypotéza 2(věcná hypotézy stanovená v designu výzkumného šetření)
H0	Nulová hypotéza (statistická hypotéza pro výpočet testového kritéria)
HA	Alternativní hypotéza (statistická hypotéza pro výpočet testového kritéria)
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
RVP	Rámcový vzdělávací program.
ŠVP	Školní vzdělávací program
ZŠ	Základní škol

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Rozložení respondentů podle stupně, na němž vyučují.....	45
Graf 2 Velikost školy dle počtu žáků.....	46
Graf 3 Zapojila se škola do projektu na podporu spolupráce školy a rodiny?	46
Graf 4 Zájem o zapojení do projektu na podporu spolupráce	48
Graf 5 Kdo by měl být iniciátorem spolupráce školy a rodiny?	51
Graf 6 Spolupráce školy a rodiny je na výborné úrovni	52
Graf 7 Spolupráci školy a rodiny je výhodné posílit.....	52
Graf 8 Překážky v navázání spolupráce s rodiči žáků	53
Graf 9 Navázání přátelského vztahu s rodiči je snadné.....	54
Graf 10 Vím jaké prostředky využít pro navázání vztahu s rodiči	54
Graf 11 Komunikace s rodiči není problém.....	55
Graf 12 Způsob realizace třídních schůzek.....	55
Graf 13 Nejčastější forma komunikace s rodiči žáků	56
Graf 14 Navštěvují rodiče školu mimo třídní schůzky	57
Graf 15 Navštěvují rodiče výuku žáků	57
Graf 16 Neformální akce pro setkávání s rodiči žáků	59
Graf 17 Škola pořádá mnoho akcí pro rodiče žáků	59
Graf 18 Spolupráce s rodinou je nezbytná pro pozitivní školní klima.....	60
Graf 19 Spolupráce je nezbytná pro úspěšné výchovně vzdělávací působení na dítě	61
Graf 20 Spolupráce školy a rodiny přispívá ke zlepšení školních výsledků dětí.....	62
Graf 21 Spolupráce je přínosná jak pro rodiče, tak pro školu	62
Graf 22 Spolupráce přispívá k prevenci rizikového chování	63
Graf 23 Spolupráce školy s rodinou žáků přispívá k rozvoji sociálních kompetencí dětí.	63
Graf 24 Jaká by měla být role rodičů směrem ke škole	64
Graf 25 Jaká je role rodičů směrem ke škole.....	64
Graf 26 Setkání s rodiči žáků jsou příjemná.....	65
Graf 27 Většina rodičů se zajímá o školní prospěch a chování dítěte	66
Graf 28 Většina rodičů je ochotná se školou aktivně spolupracovat.....	66
Graf 29 Rodiče se akcí školy účastní ve velkém počtu.....	67
Graf 30 Rodiče se podílí na organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.	67
Graf 31 Kdy má spolupráce s rodiči největší význam.....	68

Graf 32 <i>Spolupráce s rodiči je jedna z nejdůležitějších činností pedagoga</i>	69
Graf 33 <i>Spolupráce školy a rodiny je důležitá</i>	69

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>operacionalizace proměnných H1</i>	40
Tabulka 2 <i>operacionalizace proměnných H2</i>	40
Tabulka 3 <i>výběrový výzkumný soubor</i>	42
Tabulka 4 <i>změna položky č. 6</i>	43
Tabulka 5 <i>změna položky č. 7</i>	44
Tabulka 6 <i>Projekty pro podporu spolupráce školy a rodiny</i>	47
Tabulka 7 <i>Důvody pro zapojení školy do projektu podporujícího spolupráci s rodiči</i>	49
Tabulka 8 <i>Důvody proti zapojení školy do projektu podporujícího spolupráci školy a rodiny</i>	50
Tabulka 9 <i>Způsoby spolupráce s rodiči</i>	58
Tabulka 10 <i>jednotlivé přínosy spolupráce</i>	60
Tabulka 11 <i>Názory na spolupráci s rodiči</i>	70

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: dotazník pro předvýzkum	85
Příloha P II: dotazník Pro výzkumné šetření	89

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO PŘEDVÝZKUM

Dobrý den vážení učitelé,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a zpracovávám bakalářskou práci s názvem „Pohled učitelů základních škol na spolupráci školy a rodiny při výchovném působení na dítě“.

Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, který se týká právě Vašeho názoru na spolupráci s rodinou. Dotazník obsahuje 37 otázek a jeho vyplnění Vám nezabere více než 20 minut. Většina otázek je uzavřených s možností výběru a několik otevřených pro doplnění vlastního názoru. Neexistují správné a špatné odpovědi, každá odpověď je správná.

Dotazník je zcela anonymní a data z něj získaná budou použity pouze pro účely mé závěrečné práce.

Předem Vám děkuji za vyplnění dotazníku,

Romana Hájková

Z následujících otázek zakroužkujte prosím vždy pouze jednu odpověď

1. Na kterém stupni základní školy vyučujete?
 - a) Na prvním stupni ZŠ
 - b) Na prvním i druhém stupni ZŠ
 - c) Na druhém stupni ZŠ

2. Jaký je počet žáků, kteří navštěvují Vaši školu?
 - a) Do 300 žáků
 - b) 300 až 500 žáků
 - c) 500 a více žáků

3. Zapojila se Vaše škola do nějakého projektu na podporu spolupráce školy a rodiny?
 - a) Ano (pokračujte otázkou č. 4)
 - b) Ne (pokračujte otázkou č. 5)

4. Uveďte, do jakého projektu se Vaše škola zapojila:
.....

5. Měl/a byste zájem o zapojení do nějakého projektu podporujícího spolupráci s rodiči?
 - a) Ano, zdůvodněte: spolupráce s rodiči je pro nás důležitá
 - b) Ne, zdůvodněte:

6. Kdo by podle Vás měl být iniciátorem navázání vztahu školy a rodiny?
 - a) Rodiče
 - b) Žáci

- c) Učitelé
 - d) Vedení školy
7. Jaká je podle Vás nejdůležitější role rodičů ve vztahu ke škole?
- a) Rodiče by měli především pomáhat žákům s domácí přípravou do školy
 - b) Rodiče by měli aktivně komunikovat s učitelem a zajímat se o školní výsledky dítěte
 - c) Rodiče by se měli zapojovat do života školy, např. pomoc při organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.
 - d) Rodiče by se měli podílet na chodu školy a spolurozhodovat o organizačních záležitostech školy
8. V jakých situacích má podle Vás navázání spolupráce s rodinou žáků největší význam?
- a) Při zahájení školní docházky
 - b) Pokud má žák potíže s pochopením učiva
 - c) Pokud hrozí u dítěte výskyt rizikového chování
 - d) Jiná odpověď
9. K čemu by podle Vás měla spolupráce školy s rodinou směřovat především?
- a) Ke zlepšení prospěchu žáků
 - b) Ke zlepšení chování žáků
 - c) K jednotnému výchovnému působení školy a rodiny
 - d) K vytvoření pozitivního školního klimatu
 - e) K jinému cíli
10. S jakými překážkami se při navazování spolupráce s rodiči setkáváte?
- a) Neochota rodičů spolupracovat
 - b) Vedení školy pro spolupráci nevytváří podmínky
 - c) Nedostatek času
 - d) Nejsou zde výrazné překážky
 - e) Jiná odpověď
11. Jakým způsobem realizujete třídní schůzky?
- a) Třídní schůzky probíhají ve třídě pro všechny rodiče společně
 - b) Jde o individuální konzultace s rodiči žáků v kabinetě
 - c) Třídní schůzky probíhají též jako forma setkání ve trojici rodič – učitel – žák
 - d) Jiný způsob třídních schůzek
12. Jakou formu komunikace s rodiči žáků využíváte nejčastěji?
- a) Osobní setkání
 - b) Telefonický kontakt
 - c) E- mail nebo webové stránky školy

- d) Sdělení v žákovské knížce nebo v notýsku
- e) Jiná forma komunikace (uveďte)

13. Navštěvují rodiče školu též mimo třídní schůzky?

- a) Ano, často
- b) Ano, občas
- c) Pouze výjimečně
- d) Skoro vůbec

14. Jaké jiné formy setkávání s rodiči mimo třídní schůzky využíváte? (vypište)

.....
.....
.....

15. Navštěvují rodiče výuku žáků?

- a) Ano, rodiče jsou vyzýváni k tomu, aby se do výuky podívali
- b) Ano, škola pořádá dny otevřených dveří pro rodiče, které jsou k tomuto účelu určeny
- c) Ano, rodiče mohou navštívit výuku, pokud o to požádají
- d) Ne, žádný rodič tuto možnost zatím nevyužil
- e) Ne, přítomnost rodičů ve výuce by narušovala pozornost žáků

16. Pořádáte nějaké neformální akce pro setkávání s rodiči? (např. sportovní odpoledne, workshopy, dílničky, výlety apod.)

- a) Ano, pravidelně
- b) Ano, občas
- c) Pouze výjimečně
- d) Skoro vůbec

17. Jakým způsobem se rodiče zapojují do chodu školy?

- a) Rodiče pouze dohlíží na domácí přípravu dětí a komunikují s učitelem o prospěchu a chování dítěte
- b) Rodiče též pomáhají s organizací školních akcí a volnočasových aktivit pro děti
- c) Rodiče též organizují pro žáky exkurze na svá pracoviště nebo pomáhají se školní výukou
- d) Rodiče se také podílí na organizačních záležitostech a celkovém chodu školy

18. Jaký je Váš názor na spolupráci školy s rodinami žáků?

.....
.....
.....
.....
.....

Na stupnici od 1 do 5 vyznačte křížkem, nakolik s daným výrokiem souhlasíte (1 – naprosto souhlasím ... 5 – absolutně nesouhlasím)

19. Spolupráce s rodinou je nezbytná pro vytvoření pozitivního školního klimatu.	1	2	3	4	5
20. Spolupráce s rodinou je nezbytná pro úspěšné výchovně vzdělávací působení na dítě.	1	2	3	4	5
21. Spolupráce školy a rodiny přispívá ke zlepšení školních výsledků dětí	1	2	3	4	5
22. Navázání přátelského vztahu s rodiči žáků je pro mě snadné.	1	2	3	4	5
23. Navázání a udržení přátelského vztahu s rodiči žáků je jeden z nejdůležitějších úkolů pedagoga	1	2	3	4	5
24. Setkání s rodiči žáků jsou pro mě většinou příjemná.	1	2	3	4	5
25. Vím jaké prostředky využít pro navázání spolupráce s rodiči žáků.	1	2	3	4	5
26. Komunikace s rodiči žáků mi nečiní žádný problém.	1	2	3	4	5
27. Navázání spolupráce mezi školou a rodinou je přínosné jak pro rodiče, tak pro školu.	1	2	3	4	5
28. Spolupráce školy a rodiny je jeden z předpokladů prevence rizikového chování dětí.	1	2	3	4	5
29. Spolupráce školy s rodinou žáků přispívá k rozvoji sociálních kompetencí dětí.	1	2	3	4	5
30. Většina rodičů se zajímá a školní prospěch a chování svého dítěte.	1	2	3	4	5
31. Většina rodičů je ochotná se školou aktivně spolupracovat.	1	2	3	4	5
32. Spolupráce naší školy s rodinami žáků je na výborné úrovni.	1	2	3	4	5
33. Naše škola pořádá spoustu akcí pro rodiče žáků např. besídky, dílničky, sportovní odpoledne apod.	1	2	3	4	5
34. Rodiče se akcí školy účastní v hojném počtu.	1	2	3	4	5
35. Rodiče se podílí na organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.	1	2	3	4	5
36. Spolupráci naší školy s rodiči žáků je výhodné posílit.	1	2	3	4	5
37. Spolupráce školy a rodiny je velmi důležitá.	1	2	3	4	5

Mnohokrát Vám děkuji za Váš čas, strávený vyplňováním dotazníku.

Romana Hájková

Studentka 3. ročníku bakalářského studia oboru Sociální pedagogika

na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Dobrý den vážení učitelé,

jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a zpracovávám bakalářskou práci s názvem „Pohled učitelů základních škol na spolupráci školy a rodiny při výchovném působení na dítě“.

Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, který se týká právě Vašeho názoru na spolupráci s rodinou. Dotazník obsahuje 37 otázek a jeho vyplnění Vám nezabere více než 15 minut. Většina otázek je uzavřených s možností výběru a několik otevřených pro doplnění vlastního názoru. Neexistují správné a špatné odpovědi, každá odpověď je správná.

Dotazník je zcela anonymní a data z něj získaná budou použita pouze pro účely mé závěrečné práce.

Předem Vám děkuji za vyplnění dotazníku,

Romana Hájková

Z následujících otázek zakroužkujte **prosím vždy pouze jednu odpověď**.

1. Na kterém stupni základní školy vyučujete?
 - a) Na prvním stupni ZŠ
 - b) Na prvním i druhém stupni ZŠ
 - c) Na druhém stupni ZŠ

2. Jaký je počet žáků, kteří navštěvují Vaši školu?
 - a) Do 300 žáků
 - b) 300 až 500 žáků
 - c) 500 a více žáků

3. Zapojila se Vaše škola do nějakého projektu na podporu spolupráce školy a rodiny?
 - a) Ano (pokračujte otázkou č. 4)
 - b) Ne (pokračujte otázkou č. 5)

4. Uveďte, do jakého projektu se Vaše škola zapojila:
.....

5. Měl/a byste zájem o zapojení do nějakého projektu podporujícího spolupráci s rodiči?
 - a) Ano, zdůvodněte:
 - b) Ne, zdůvodněte:

6. Kdo by podle Vás měl být iniciátorem navázání vztahu školy a rodiny?
 - a) Rodiče
 - b) Učitelé

- c) Vedení školy
d) Jiná odpověď
7. Jaká je podle Vás nejdůležitější role rodičů ve vztahu ke škole?
a) Rodiče by měli pouze dohlížet na školní přípravu dětí a komunikovat s učitelem o prospěchu a chování svého dítěte
b) Rodiče by se měli navíc zapojovat do života školy, např. pomoc při organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.
c) Rodiče by se měli také podílet na chodu školy a spolurozhodovat o organizačních záležitostech školy
d) Jiná odpověď
8. V jakých situacích má podle Vás navázání spolupráce s rodinou žáků největší význam?
a) Při zahájení školní docházky
b) Pokud má žák potíže s pochopením učiva
c) Pokud hrozí u dítěte výskyt rizikového chování
d) Jiná odpověď
9. K čemu by podle Vás měla spolupráce školy s rodinou směřovat především?
a) Ke zlepšení prospěchu žáků
b) Ke zlepšení chování žáků
c) K jednotnému výchovnému působení školy a rodiny
d) K vytvoření pozitivního školního klimatu
e) Jiná odpověď
.....
10. S jakými překážkami se při navazování spolupráce s rodiči setkáváte?
a) Neochota rodičů spolupracovat
b) Vedení školy pro spolupráci nevytváří podmínky
c) Nedostatek času
d) Nejsou zde výrazné překážky
e) Jiná odpověď
.....
11. Jakým způsobem realizujete třídní schůzky?
a) Třídní schůzky probíhají ve třídě pro všechny rodiče společně
b) Jde o individuální konzultace s rodiči žáků v kabinetě
c) Třídní schůzky probíhají též jako forma setkání ve trojici rodič – učitel – žák
d) Jiná odpověď
12. Jakou formu komunikace s rodiči žáků využíváte nejčastěji?
a) Osobní setkání
b) Telefonický kontakt

- c) E- mail nebo webové stránky školy
- d) Sdělení v žákovské knížce nebo v notýsku
- e) Jiná odpověď

13. Navštěvují rodiče školu též mimo třídní schůzky?

- a) Ano, často
- b) Ano, občas
- c) Pouze výjimečně
- d) Skoro vůbec

14. Jaké jiné formy setkávání s rodiči mimo třídní schůzky využíváte? (vypište)

.....
.....
.....

15. Navštěvují rodiče výuku žáků?

- a) Ano, rodiče jsou vyzýváni k tomu, aby se do výuky podívali
- b) Ano, škola pořádá dny otevřených dveří pro rodiče, které jsou k tomuto účelu určeny
- c) Ano, rodiče mohou navštívit výuku, pouze pokud o to požádají
- d) Nejsem si jist, žádný rodič tuto možnost zatím nevyužil
- e) Ne, přítomnost rodičů ve výuce by narušovala pozornost žáků

16. Pořádáte nějaké neformální akce pro setkávání s rodiči? (např. sportovní odpoledne, workshopy, dílničky, výlety apod.)

- a) Ano, pravidelně
- b) Ano, občas
- c) Pouze výjimečně
- d) Skoro vůbec

17. Jakým způsobem se rodiče zapojují do chodu školy?

- a) Rodiče pouze dohlíží na domácí přípravu dětí a komunikují s učitelem o prospěchu a chování dítěte
- b) Rodiče též pomáhají s organizací školních akcí a volnočasových aktivit pro děti
- c) Rodiče též organizují pro žáky exkurze na svá pracoviště nebo pomáhají se školní výukou
- d) Rodiče se také podílí na organizačních záležitostech a celkovém chodu školy

18. Jaký je Váš názor na spolupráci školy s rodinami žáků?

.....
.....
.....
.....

Na stupnici od 1 do 5 vyznačte křížkem, nakolik s daným výrokiem souhlasíte (1 – naprosto souhlasím ... 5 – absolutně nesouhlasím)

19. Spolupráce s rodinou je nezbytná pro vytvoření pozitivního školního klimatu.	1	2	3	4	5
20. Spolupráce s rodinou je nezbytná pro úspěšné výchovně vzdělávací působení na dítě.	1	2	3	4	5
21. Spolupráce školy a rodiny přispívá ke zlepšení školních výsledků dětí	1	2	3	4	5
22. Navázání přátelského vztahu s rodiči žáků je pro mě snadné.	1	2	3	4	5
23. Navázání a udržení přátelského vztahu s rodiči žáků je jeden z nejdůležitějších úkolů pedagoga	1	2	3	4	5
24. Setkání s rodiči žáků jsou pro mě většinou příjemná.	1	2	3	4	5
25. Vím jaké prostředky využít pro navázání spolupráce s rodiči žáků.	1	2	3	4	5
26. Komunikace s rodiči žáků mi nečiní žádný problém.	1	2	3	4	5
27. Navázání spolupráce mezi školou a rodinou je přínosné jak pro rodiče, tak pro školu.	1	2	3	4	5
28. Spolupráce školy a rodiny je jeden z předpokladů prevence rizikového chování dětí.	1	2	3	4	5
29. Spolupráce školy s rodinou žáků přispívá k rozvoji sociálních kompetencí dětí.	1	2	3	4	5
30. Většina rodičů se zajímá a školní prospěch a chování svého dítěte.	1	2	3	4	5
31. Většina rodičů je ochotná se školou aktivně spolupracovat.	1	2	3	4	5
32. Spolupráce naší školy s rodinami žáků je na výborné úrovni.	1	2	3	4	5
33. Naše škola pořádá spoustu akcí pro rodiče žáků např. besídky, dílničky, sportovní odpoledne apod.	1	2	3	4	5
34. Rodiče se akcí školy účastní v hojném počtu.	1	2	3	4	5
35. Rodiče se podílí na organizaci školních akcí, výletů, exkurzí apod.	1	2	3	4	5
36. Spolupráci naší školy s rodiči žáků je výhodné posílit.	1	2	3	4	5
37. Spolupráce školy a rodiny je velmi důležitá.	1	2	3	4	5

Mnohokrát Vám děkuji za Váš čas, strávený vyplňováním dotazníku.

Romana Hájková

Studentka 3. ročníku bakalářského studia oboru Sociální pedagogika

na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně